INSTITUTIONEN FÖR SOCIOLOGI
OCH ARBETSVETENSKAP

KÄRLEKENS PRIS

- En crime script-analys av romansbedragares tillvägagångssätt och organisering

Sofia Wassberg & Ida Wising

Examensarbete för Master i kriminologi, 30 hp
Handledare: Oskar Engdahl
Vårterminen 2022

Abstract

Title: Kärlekens pris - En crime script-analys av romansbedragares tillvägagångssätt och organisering
Author: Ida Wising and Sofia Wassberg
Supervisor: Oskar Engdahl
Examiner: Micael Björk
Type of thesis: Master's in criminology, 30 higher education credits
Date: Spring 2022

Aims and objectives:
The aim of this study is to contribute to a deeper understanding of the course of action in romance fraud. Furthermore, the purpose of this research is to study whether, and if so, in what way, the crime is organized. The aim is to answer this in a Swedish context. Following research questions are used to guide this study:

- How are romance frauds committed?
- In what types of constellations are romance frauds carried out?

Methods and data:
A qualitative case study approach was used to analyze nine different cases of romance fraud. The data contains court judgments and preliminary investigation reports from the last 10 years. To analyze the material, we used Crime Script analysis as an analytic strategy.

Results:
The main result in this study is that romance fraud follows a structure in terms of courses of action. By identifying nine vital steps we conclude that the crime act has a planning phase, interaction- and implementation phase and lastly an exit phase. This study concludes that romance fraud consists of a manipulating period (which most often lasts approximately one month) in which the perpetrator builds trust with the victim. This sequence is decisive for whether the victim will send money or not. The course of action is repeated several times with different victims and can be seen as something the perpetrator reasoned works and is rational in that sense, alternatively something the offender does out of routine.

This study has identified that romance fraud can be committed through three different types of constellations (alone, through networks or formal organizations). The offenders that operate alone commit the crime both online and through physical meetings in Sweden. The perpetrators who are a part of a formal organization all have a connection to Nigeria and these frauds are only carried out online with no physical meetings. In these cases, we have been able to distinguish different types of network structures among the defendants which shows that formal organizations and networks can coexist.

Keywords: romance fraud, crime script analysis, course of action, organization, rational choice.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT **1**

FÖRORD **5**

1. INLEDNING **6**

2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR **7**

3. DEFINITIONER OCH OMFATTNING **8**

3.1. BEDRÄGERI 8

3.2. PENNINGTVÄTTSBROTT 8

3.3. OMFATTNING 9

4. TIDIGARE FORSKNING **13**

4.1. HUR ROMANSBEDRÄGERI DEFINIERAS I TIDIGARE FORSKNING 13

4.2. STUDIER OM ROMANSBEDRÄGERIER 14

4.3. FORSKNING OM ORGANISERING OCH MEDBROTTSLIGHET 15

4.4. FORSKNING OM ORGANISERING I BEDRÄGERIER OCH ROMANSBEDRÄGERIER 16

5. ANALYTISKT RAMVERK **18**

5.1. RATIONELLA VAL 18

5.2. CRIME SCRIPT SOM TEORI 19

5.2.1. OLIKA MODELLER AV CRIME SCRIPT 20

5.3. BROTTSORGANISATIONER OCH KRIMINELLA NÄTVERK 21

5.3.1. FORMELL OCH INFORMELL ORGANISERING 21

5.4. REFLEKTIONER KRING DET TEORETISKA RAMVERKET 23

6. METOD OCH MATERIAL **23**

6.1. FALLSTUDIE 23

6.2. ANALYSMETOD 24

6.3. MATERIAL 25

6.3.1. DATAINSAMLING 25

6.3.2. AVGRÄNSNINGAR OCH URVAL 27

6.4. KODNING 28

6.5. ETISKA STÄLLNINGSTAGANDEN 28

6.6. REFLEKTIONER KRING METOD 29

7. RESULTAT OCH ANALYS **29**

7.1. FALLBESKRIVNINGAR 29

7.2. CRIME SCRIPT ANALYS AV ROMANSBEDRÄGERI 30

7.2.1. STEG 1: FÖRBEREDELSER 30

7.2.2. STEG 2: INLOGG 35

7.2.3. STEG 3: FÖRHANDSVILLKOR 35
7.2.4. STEG 4: IDENTIFIERING AV LÄMPLIGA OFFER 37
7.2.5. STEG 5: INITIATIVTAGANDE 37
7.2.6. STEG 6: MANIPULERING 38
7.2.7. STEG 7: GENOMFÖRANDE 43
7.2.8. STEG 8: FÖRFARANDET EFTER 46
7.2.9. STEG 9: AVSLUTNING 49
8. AVSLUTANDE SAMMANFATTNING 51
8.1. SLUTSATS 51
8.2. DISKUSSION 53
8.3. VIDARE FORSKNING 54
9. REFERENSER 56

Förord

Vi vill framföra ett stort tack till alla som hjälpt och stöttat oss i skapandet av denna masteruppsats. Ett extra stort tack till vår handledare Oskar Engdahl som under hela processen kommit med vägledning och goda råd vilket varit av stor betydelse. Avslutningsvis vill vi även tacka varandra för den stöttning och feedback vi givit varandra under arbetets gång.

Göteborg, maj 2022.

Denna rapport har författats av Sofia Wassberg och Ida Wising. Arbetsfördelningen har varit jämnt fördelad då vi båda samlat in material, analyserat och skrivit lika mycket och det är svårt att ge en explicit redogörelse för vem som gjort vad. Vi båda har varit delaktiga i uppsatsens samtliga delar och vi har haft som mål att lägga ned lika mycket engagemang och resurser på utförandet av den. I stadiet innan en text har påbörjats att skrivas har innehållet diskuterat oss emellan och vi har således båda varit överens om alla texters innehåll. De texter som skrivits av den ena har i sin tur lästs igenom och redigerats av den andra. Framför allt är det svårt att säga något om arbetsfördelningen i resultatet, analysen, slutsatsen och diskussionen då dessa delar av uppsatsen föregås av långa diskussioner som sedan legat till grund för texten som skrivits av oss båda.

---

1. Inledning

För hundra år sedan sökte människor kärleken via kontaktannonser i tidningar och vintern 1916 publicerade Stockholms-Tidningen en kontaktannons undertecknad *Sol och vår* (Engdahl, 2022:14). Herren som skickat in annonsen fick respons från en kvinna och de inledde en kärleksrelation men snabbt började mannen bedra kvinnan ekonomiskt (Lindberg, 2020). Härmed föddes begreppet *sol-och-våra* vilket idag är ett uttryck som finns med i Svenska Akademins ordlista och beskriver handlingen där en person lockar till sig pengar av en kvinna genom exempelvis äktenskapslöfte (Svenska Akademiens ordböcker, 2015). Idag beskriver begreppet romansbedrägeri samma fenomen som sol-och-våra men till skillnad från Svenska Akademiens beskrivning menar inte de flesta definitioner av romansbedrägeri att offret behöver vara en kvinna (Cross, Dragiewicz & Richards, 2018:1304; Whitty 2013:665-666). Till följd av internets framfart och den ökade möjligheten att träffa människor online har brottet åter aktualiserats och romansbedrägeri är ett brott som på senare tid fått stor medial uppmärksamhet (se exempelvis Morris, 2022; Wicklin, 2020; Wickström, 2020; Öhman, 2021). Fenomenet romansbedrägeri har tagit nya former och tillvägagångssättet gärnings-personer använder för att finna offer och bedra dem på skiljer sig från hur det gick till i början av 1900-talet.

I jakten på kärlek blir miljontals människor varje år utsatta för romansbedrägerier. Den som utsätts känner ofta skam och väljer att inte tala om eller anmäla brottet vilket kan leda till stora mörkertal samt att offret blir ensamt i sin utsatthet. I sin tur kan detta leda till att utsattheten blir mer långdragen vilket genererar förlust av relationer, arbetslöshet, depression, hemlöshet och i värsta fall självmord (Cross, 2020:918-919). Att bli utsatt för ett romansbedrägeri lämnar offret med både en ekonomisk och känslomässig förlust - en form av dubbel utsatthet (Buchanan & Whitty, 2014:279). Trots att romansbedrägerier ger förödande konsekvenser för offren och att brottet är ett utbrett problem är det ett fenomen som fått förhållandevis lite uppmärksamhet. Forskning om hur romansbedrägerier förebyggs är exempelvis ett av flera områden där mer kunskap behövs (Cross, 2020:932). I denna rapport ämnar vi att studera hur förövare bakom romansbedrägerier planerar, förbereder och manipulerar offer för att bedra dem. Som en del av gärningspersonernas tillvägagångssätt fokuserar denna studie på hur förövare organiserar sig och om (och i så fall hur) romansbedrägerier kan begås genom olika konstellationer med varierande medlemsantal.

Den svenska Polismyndigheten (2021b:11) konstaterar att bedrägerier har kunnat kopplas till kända kriminella nätverk och att dessa nätverks inkomstkälla till stor del utgörs av

brottsvinsterna från bedrägerier. På grund av variationen i tillvägagångssätt, kopplingen till digitala hjälpmedel och aktörernas förmåga att organisera sig menar Polismyndigheten (2021b:11) att bedrägeribrottsligheten dock blivit alltmer komplex att utreda. Med bakgrund av detta menar vi att det är aktuellt att undersöka förövare och kriminella organisationer och hur de går till väga i utförandet av romansbedrägerier. Vidare kan denna kunskap underlätta utredningsarbete samtidigt som preventivt arbete kan förbättras. Genom att fokusera på förövare kan åtgärder och insatser utformas utan att skuldbelägga offret.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att bidra med en fördjupad kunskap om tillvägagångssättet i romansbedrägerier. Mer specifikt syftar studien till att urskilja vilka handlingar och strategier som förövare använder för att vilseleda offer. Genom att bryta ned händelseförloppet i romansbedrägerier i steg ämnar vi att klargöra för hur brottet begås. Vidare är syftet med denna rapport att studera om, och i så fall på vilket sätt, brottet organiseras. Detta innefattar hur en eventuell organiseringen är uppbyggd gällande konstellation och arbetsfördelning. Rapporten syftar till att svara på detta i en svensk kontext.

Syftet avser att besvaras via dessa frågeställningar:

- *Hur genomförs romansbedrägerier?*
- *I vilka typer av konstellationer begås romansbedrägerier?*

3. Definitioner och omfattning

Följande avsnitt inleds med en genomgång av definitioner av bedrägeri och penningtvättsbrott. Därefter följer en lägesbild av fenomenet romansbedrägeri.

3.1. Bedrägeri

Bedrägeri är ett brott där gärningspersonen avsiktligt vilseleder offret där följden blir ekonomisk vinning för gärningspersonen, och ekonomisk skada för offret (Polismyndigheten, 2021a). I svensk lag (SFS 1986:123) regleras bedrägeri i brottsbalkens nionde kapitel (om bedrägeri och annan oredlighet §1-3) och formuleras följande:

> **1 §** Den som medelst vilseledande förmår någon till handling eller underlåtenhet, som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den vilseledde eller någon i vars ställe denne är, dömes för bedrägeri till fängelse i högst två år /…/.

Bedrägeri är ett omfattande begrepp som innefattar flera olika subkategorier. Exempel på dessa är investeringsbedrägeri, annonsbedrägeri, försäkringsbedrägeri och kortbedrägeri (Brå, u.å.). Bedrägeri genom social manipulation är ytterligare en kategori som innebär att förövare genom utnyttjande av förtroende får offret att utföra eller avstå från att utföra en handling i syfte att få ekonomisk vinning (Brå, u.å.). Romansbedrägeri, som är en underkategori under bedrägeri genom social manipulation, utmärker sig genom att förövaren inleder en nära relation med offret i syfte att bedra denna på pengar. Det är tillvägagångssättet och de redskap som används för att genomföra brottet som utgör de olika kategoriseringarna av bedrägeri (Brå, 2018:60).

3.2. Penningtvättsbrott

Brottsvinsten i romansbedrägerier är ofta pengar som behöver hanteras på olika sätt och det är i vår studie därmed relevant att kortfattat definiera penningtvättsbrott. Efterföljden av i princip alla bedrägeribrott är någon typ av *skiktning*, vilket innebär att pengarnas ursprung och slutdestination döljs. Pengarna hamnar oftast på ett målvaktskonto hos en privatperson eller företag och flyttas sedan vidare för att minimera risken att bli upptäckt (Polismyndigheten, 2022a:6). I ett romansbedrägeri kan offrets pengar i vissa fall gå till målvaktskonton inom landet men skickas oftast direkt utomlands. Målvakterna för romansbedrägerier är nästan uteslutande privatpersoner vilket skiljer sig från till exempel investeringsbedrägerier.

Hanteringen av pengarna är oftast en kombination av kontoöverföringar till andra banker, swish-betalningar eller bankkontouttag (Polismyndigheten, 2022a:9).

3.3. Omfattning

Att presentera en fullständig lägesbild över omfattningen av romansbedrägerier är svårt då den statistik som finns att tillgå endast utgörs av kriminalstatistik, alltså anmälda och lagförda brott. Det saknas självdeklarationsstudier och offerundersökningar i svensk kontext för brottstypen. Enligt penningtvättslagen är vissa myndigheter och andra verksamhetsutövare, exempelvis banker, skyldiga att till finanspolisen anmäla sådant som misstänks utgöra ett led i ett penningtvättsbrott (Polismyndigheten, 2022b:8). Polismyndigheten (2022a:11) har presenterat hur många rapporter finanspolisen fick in 2020 som kunde kopplas till romansbedrägeri. Av de totalt cirka 2350 bedrägerirapporter som inkom 2020 avsåg runt 300 romansbedrägerier (knappt 100 rapporter med misstanke om person som agerat målvakt och knappt 200 rapporter med misstanke om person som blivit utsatt). Dessa siffror kan jämföras med antalet polisanmälda bedrägerier som gjordes 2020[1] vilket var 218.000.

Då romansbedrägerier och bedrägerier genom social manipulation är brotts-klassificeringar som bara använts i Sverige under några år är det inte möjligt att göra en jämförelse över tid och att studera denna typ av data bör göras med vaksamhet. Det kan finnas dubbletter bland siffrorna då en bank kan rapporter utifrån att deras kund blivit utsatt samtidigt som en annan bank rapporterar samma transaktion för en kund som misstänks vara målvakt i samma fall (Polismyndigheten, 2022a:11). Statistiken påverkas även av anmälnings-benägenheten, myndigheters benägenhet att registrera brott och brottsdefinitioner (von Hofer, 2000:78-80). När det kommer till bedrägerier (som är ett typiskt seriebrott där en och samma förövare kan begå tusentals brott) kan enstaka händelser påverka statistiken väsentligt och därmed visa stora variationer mellan år (Brå, 2022).

Som skrevs tidigare anmäldes under 2020 218.000 bedrägerier (exklusive bidragsbrott) vilket var en minskning med 11% jämfört med året där innan (se diagram 1). Däremot ökade antalet anmälda bedrägerier genom social manipulation med 23% år 2020 jämfört med föregående år (se diagram 2). Antalet romansbedrägerier ökade också mellan åren 2019 och 2020. Anledningen till att den totala mängden anmälda bedrägeribrott minskade samtidigt som anmälda bedrägerier genom social manipulation ökade beror till stor del på att antalet kortbedrägerier minskade.

[1] Anledningen till att vi lyfter siffrorna för 2020 och inte 2021 är för att siffrorna för 2021 är preliminära.

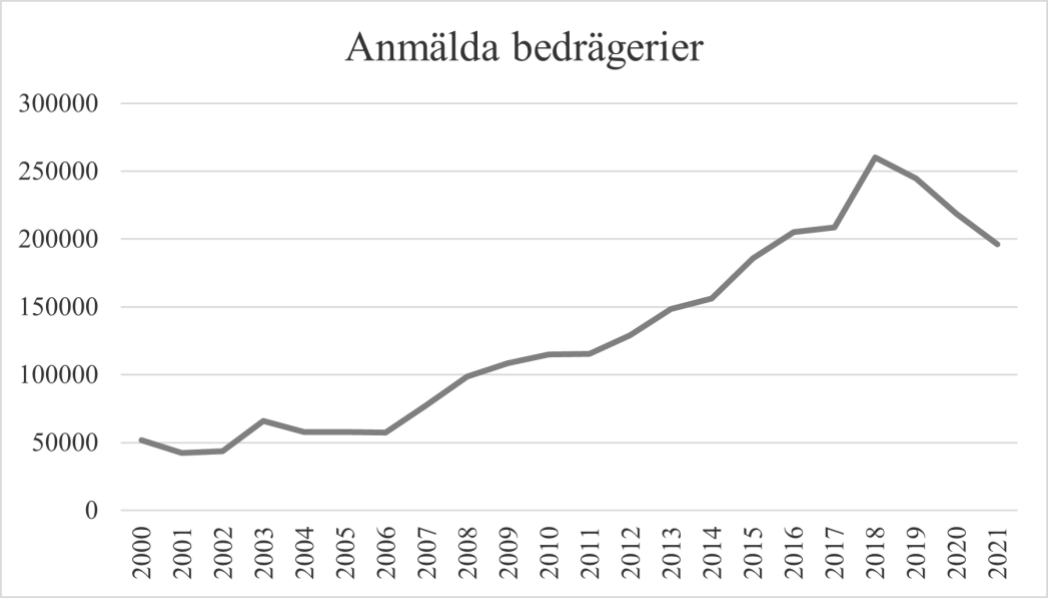

Diagram 1: Antal polisanmälda bedrägerier i Sverige. Källa: Brås anmälningsstatistik.

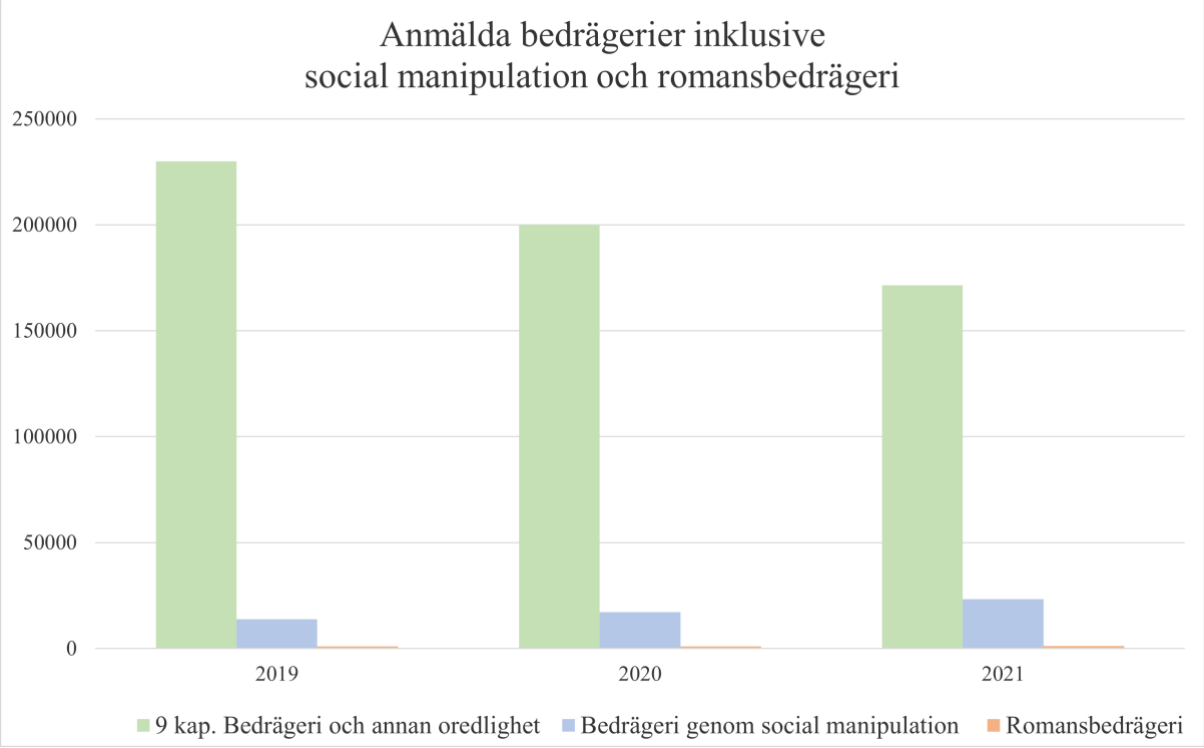

Diagram 2: Polisanmälda bedrägerier, bedrägerier genom social manipulation och romansbedrägerier i Sverige. Källa: Brås anmälningsstatistik.

År 2020 skedde en ökning över anmälda romansbedrägerier då Covid-19 pandemin bröt ut (se diagram 2). Å andra sidan konstaterar Brå (2022) att månadsstatistiken för åren 2020-2022 (då restriktioner infördes till följd av Covid-19) inte visar några tydliga tecken på att antalet

bedrägerier skulle ha påverkats av samhällsläget. Däremot skriver Buil-Gil och Zeng (2022:467) i sin studie om pandemins påverkan på romansbedrägerier att den signifikanta ökningen av romansbedrägerier som de observerade i England troligen beror på förändringar framkallade av pandemin. Gemensamt för Sverige och andra länder är att antalet romans-bedrägerier har ökat, men resultaten ser olika ut beträffande om pandemin varit en betydande orsak till denna ökning eller inte.

Diagram 3 visar att de romansbedrägerier som anmälts i Sverige i de flesta fall har en internationell anknytning och brottet tar således inte hänsyn till landsgränser. Den utbredda dating-scenen som idag finns online har förenklat processen för förövare att hitta offer oavsett var de befinner sig geografiskt (Cross, 2020:920). Siffror från Australien visar att en tredjedel av alla romansbedrägerier initieras via sociala medier (Cross et al., 2018:1304) och den svenska Polismyndigheten (2021b) skriver att det är så det vanligen går till i Sverige också. En koncentration av emails från bedragare i västra Afrika har uppmärksammats som riktar in sig på offer i andra världsdelar. Dessa bedrägerier har kommit att kallas *419 fraud* vilket syftar till den Nigerianska brottskoden för bedrägeri. Politiska, ekonomiska och sociala förutsättningar i Nigeria är starkt kopplat till denna typ av brottslighet, även om detta är brott som begås av förövare världen över med offer världen över (Cross, 2020:920).

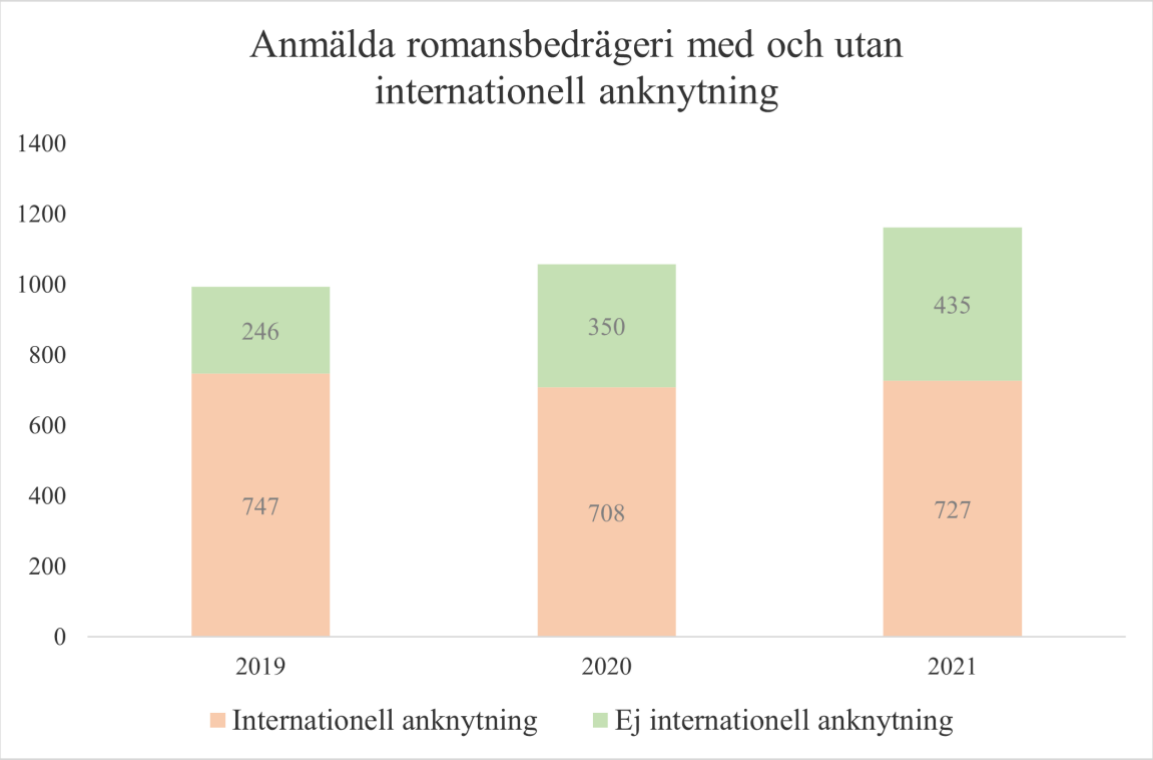

Diagram 3: Polisanmälda romansbedrägerier med eller utan internationell anknytning i Sverige. Källa: Brås anmälningsstatistik.

Som ett led av teknikens framväxt och den ökade online-datingen benämns romansbedrägerier ofta som en ny form av brottslighet. Fenomenet har däremot funnits långt innan internet, exempelvis via kontaktannonser i papperstidningar som nämndes i inledningen. Dock bör det gång poängteras att tidigare studier och statistik över omfattningen innan 2019 inte finns. Brottet romansbedrägeri har sitt ursprung i olika former av äldre bedrägerier som *Advanced Fee Fraud* eller vad som blivit känt som *"Spanish prisoner" swindle*. Detta brott härstammar från tidigt 1800-tal och är synonymt med 419-bedrägerier (Cross, 2020:920). Gemensamt för dessa bedrägerier är att offret blir vilselett att betala en liten summa i förskott som i sin tur ska generera en större finansiell vinst. Sammanfattningsvis kan konstateras att romansbedrägerier har funnits sedan 1800-talet men förekommit i olika skepnader och det är idag ett brott som ökar till följd av internetanvändningen, vilket också möjliggjort att bedragare och offer kan befinna sig i olika länder.

Som tidigare nämnts känner offer för romansbedrägeri ofta skam kring brottet de blivit utsatta för samt skuld för pengarna de förlorat och avhåller sig därför från att berätta för närstående eller rättsstaten om sin utsatthet (Cross, 2020:925). Kommunikationen mellan offer och förövare är intensiv och upptar vanligtvis stora delar av offrets fritid vilket i sin tur leder till att offret har mindre umgänge med andra i sin närhet (Rege, 2009:498). Denna isolering från omvärldens inblick och brist på feedback på offrets situation påverkar individens benägenhet att anmäla. Forskning (Xie & Baumer, 2019:222) visar nämligen att råd och information från andra påverkar sannolikheten att en person ska anmäla ett brott. Relationen mellan en person utsatt för brott och dennes förövare har också betydelse då sannolikheten att anmäla ett brott minskar när offer och gärningsperson känner varandra (Xie & Baumer, 2019:222-223). En central del av romansbedrägerier är relationen mellan förövare och offer vilket talar för att anmälningsbenägenheten hos offret för denna brottstyp minskar. Sammantaget kan konstateras att mörkertalet för romansbedrägerier kan antas vara stort vilket det finns en konsensus kring, trots ländernas olika sätt att föra brottsstatistik på. FBI och Canadian Anti Fraud Center beräknar att enbart 10-15% av alla romansbedrägerier anmäls (Cross et al., 2018:1303).

4. Tidigare forskning

Det saknas idag tillräcklig kunskap om bedrägerier i stort och forskning har ännu inte lyckats förklara varför vissa individer utför bedrägerier. Det finns flera orsaker till detta, men av forskningsvärlden lyfts svårigheten att få tillgång till uppgifter som en av de främsta (Engdahl, 2022:45). Vad gäller forskning om romansbedrägerier är den än mer begränsad (Cross, 2020:921). Nedan presenteras hur tidigare forskning definierat romansbedrägerier och en översikt av för studien relevant forskning. Slutligen presenteras allmän kriminologisk forskning rörande organisering och medbrottslighet.

4.1. Hur romansbedrägeri definieras i tidigare forskning

Romansbedrägeri definieras som en händelse när "/…/ a person is defrauded by an offender(s) through what the victim perceives to be a genuine relationship" (Cross et al., 2018:1304). I ett romansbedrägeri är relationen inte äkta och de romantiska inslagen fungerar som ett led i att uppnå gärningspersonens huvudsakliga mål; ekonomisk vinning. Kontakten med offret kan pågå i flera månader innan förövaren börjar fråga efter pengar. I andra fall kan pengaöverföringen komma på tal i ett tidigare skede, redan efter någon vecka. Hur lång den inledande kontakten är avgörs av hur lång tid det tar för bedragaren att bygga upp tillit och en falsk romans med offret (Rege, 2009:498). Gärningspersonen förmedlar ofta en historia om att vara i en utsatt situation som kräver en ekonomisk lösning där offret manipuleras till att tro att hen är den enda som kan lösa situationen (Cross, 2020:921). Gärningspersonen ser till att ha tät kontakt med offret och gör relation till en rutinmässig del av den utsattas vardag. Kommunikationen mellan romansbedragaren och offret sker oftare via meddelanden än via telefonsamtal eller i fysiska möten. Detta möjliggör för offret att gå tillbaka och läsa meddelanden vilket tros leda till att förhållandet snarare stärks än försvagas (Whitty, 2013:678).

Förövare som begår romansbedrägerier uppger i de flesta fall inte sin riktiga identitet. Profilerna innehåller ofta en biografi om ett påhittat alias där fritidsintressen listas tillsammans med en flirtig tagline samt ett eller flera fotografier (Rege, 2009:498). Persontypen förövaren utger sig för att vara varierar beroende på vem offret är. Forskare har visat att kvinnor tenderar att söka en partner med hög socioekonomisk status och män söker en partner som är fysiskt attraktiv (Kenrick, Sadalla, Groth & Trost, 1990:114). Whitty (2013:677) skriver att när offret är en heterosexuell kvinna utger sig förövaren ofta för att vara en framgångsrik man som arbetar som militär, läkare eller affärsman. Samtidigt kan profilen vara emotionellt sårbar till följd av

en bortgången partner som gjort honom till en ensamstående far. När offret är en homosexuell eller heterosexuell man kan förövarna i stället utge sig för att vara en fattig student eller en person med ett lågavlönat arbete. I många fall är även externa karaktärer inkluderade i den påhittade historien och dessa är ofta i någon auktoritär position, exempelvis diplomat eller advokat (Whitty, 2013:671). Det är även vanligt att hot och utpressning är brott som begås i samband med romansbedrägeri som följd av att offret inte levererar pengar. Förövaren kan då exempelvis hota med att sprida fotografier som offret skickat (Cross, 2020:924; Rege, 2009:502).

4.2. Studier om romansbedrägerier

Koon och Yoong (2013) har analyserat emailkonversationer mellan förövare och offer med fokus på grammatik. Resultatet visar att grammatiska fel som språkbruk eller felanvändning av skiljetecken förekommer. Vidare kunde forskarna se att bedragaren redan i ett tidigt stadie fokuserade på att få offret att känna sig älskad och speciell vilket används som en taktik då bedragen vill skapa ett känslomässigt beroende, och att offrets beslut att skicka pengar ska baseras på känslor och drömmar. Detta samtidigt som bedragaren var otålig och inte ville investera för mycket tid på offret (Koon & Yoong, 2013:38). En liknande analys av bedrägliga emails har genomförts av Gregory och Nikiforova (2013) som identifierade personliga egenskaper som ökar sannolikheten att bli ett offer för ett bedrägeri. Karaktärsdrag hos offren var bland annat osäkerhet, en vilja att förändra sitt liv och föreställningar om att romantiska förhållanden bygger på traditionella könsroller (Gregory & Nikiforova, 2013:108-111).

Forskning om bedragares profiler på internationella datingforum har visat att varje profil är anpassad till bedrägeriet och utgörs inte av typiska karaktärsdrag (Kopp, Layton, Sillitoe & Gondal, 2015:215). Innehållet i profilen måste vara tillräckligt lockande för att fånga offrets intresse samtidigt som profilen behöver vara flexibel att utvecklas under den så kallade grooming-processen (den fas där förtroendet och relationen förväntas växa). Efter detta stadie är relationen så pass etablerad att nästa fas kan inledas; den där bedragaren skickar en förfrågan till offret om att göra en pengaöverföring (Kopp et al., 2015:215-216).

Genom att studera berättelser från personer utsatta för romansbedrägeri utvecklade Whitty (2013:678-681) en modell med fokus på bedragares tekniker. Denna modell utgörs av sju steg: 1) motivation att hitta en ideal partner 2) att bli presenterad för en ideal partner, 3) grooming-processen, 4) sekvensen där offret manipuleras till pengatransaktion, 5) upprepning av manipulation genom nya taktiker för offer som inte övertygats, 6) sexuella övergrepp (representativt i vissa fall där offret inte kan skicka mer pengar) och 7) upprepad viktimisering

(offret har skapat så pass starka känslor att denne går tillbaka till bedragaren, eller en ny profil, i vissa fall även då offret är medveten om att denne utsatts för bedrägeri). I sina studier av offer kunde Whitty (2013:665) även visa att både män och kvinnor faller offer för romansbedrägeri, och likaså varierar åldern bland de som blir utsatta.

4.3. Forskning om organisering och medbrottslighet

I tal om konstellationer som består av fler än en förövare används ofta begreppen nätverk och medbrottslighet (Carrington, 2014:548). Forskning om organisering och medbrottslighet visar att brottstyp är en avgörande faktor för om brott utförs av fler än en person. Inbrott, rån, anlagda bränder och stöld från fordon är exempel på brott där medbrottslighet är vanligt förekommande (Carrington, 2014:554).

Vilka typer av förmågor ett team som begår bedrägerier behöver varierar beroende på typen av bedrägeri, praktiska möjligheter och eventuella rättsliga påföljder (Levi, 2008:396-399). En individ behöver rekryteras om det finns en efterfrågan av specifika färdigheter eller en person som kan utföra en särskild uppgift, vilket leder till att kortvariga eller långvariga relationer med medbrottslingar bildas (Waring, 2002:37). Oavsett hur länge ett nätverk består är de ofta flexibla och behöver anpassa sina tillvägagångssätt för att inte riskera att bli påkomna. Det kan exempelvis handla om förändring av strategier och byte av plats då riktade brottsförebyggande insatser kan utgöra en risk (Waring, 2002:38).

Kriminologisk forskning om organisering har även studerat bakgrundsfaktorer och karaktärsdrag hos förövare. Det bör nämnas att denna forskning inte specifikt är kopplad till bedrägeribrott. Carrington (2014:553) visar att medbrottslighet ofta präglas av en homogenitet bland medlemmarna då individer som begår brott i grupp eller par tenderar att dela ålder, genus, etnicitet, härkomst och ha liknande kriminella erfarenheter. Det är inte heller ovanligt att gärningspersoner söker medbrottslingar bland personer de redan känner, antingen från tidigare begångna brott eller genom icke-kriminella sammanhang som bland vänner och familj där det finns stark lojalitet (Waring, 2002:39).

Samhällsvetenskaplig- och kriminologisk forskning har visat på ett återkommande "könsgap" i brottsstatistiken. Oberoende av brottstyp begår kvinnor signifikant färre brott än män och brott som begås av kvinnor tenderar att vara mindre våldsamma, mindre allvarliga och mindre lönsamma (Becker & McCorkel, 2011:79 & 102). Däremot är brott relaterade till bedrägerier en brottskategori där kvinnor generellt utgör en större andel. Inom bedrägeribrott finns det emellertid stora skillnader - andelen kvinnor som blivit lagförda för bidragsbrott är tämligen hög (nästan 50 % mellan 2016-2020) medan andelen kvinnor som blivit lagförda

under marknadsmissbrukslagen är lägre (inte ens 5% mellan 2016-2020). Dessa siffror kan jämföras med andelen kvinnor som blivit lagförda för samtliga brott samma år vilket är knappt 20% (Engdahl, 2022:27). När kvinnor börjar delta i kriminalitet finns det ofta en kärlekspartner med tidigare kriminell bakgrund med i bilden, och kvinnor är representerade i en rad olika brottstyper där de begår brott tillsammans med en eller flera män (Carrington, 2014:555).

4.4. Forskning om organisering i bedrägerier och romansbedrägerier

De tidigare studier som lyfts ovan är internationella studier och det tycks saknas publicerade forskningsartiklar om romansbedrägerier i nordisk och svensk kontext och här finns därför ett behov av mer kunskap. Som ovan presenterats har den internationella forskningen om romansbedrägerier bland annat lyft offerskap, identifierat mönster hos bedragarprofiler samt analyserat språkbruk i emailkonversationer. Färre studier har riktats mot romansbedrägeriers mekanismer, processer och organisering.

En av få publicerade studier som analyserat romansbedragare och brottslighetens organisering är en studie av Rege (2009). Genom att analysera data från datingforum, myndigheter, nyhets- och mediekanaler samt brottsbekämpande organ har Reges studie genererat typologier för förövare som utför romansbedrägerier och identitetsstöld. Studiens övergripande resultat visar att romansbedrägerier kan organiseras av 1) enskilda förövare, 2) mindre grupper, eller 3) storskaliga kriminella nätverk. Beroende på nätverkets storlek och karaktär skiljer sig organiseringen i fråga om struktur, arbetsfördelning, tekniska kunskaper samt vilka tekniker som används för att interagera med offret (Rege, 2009:503-504). Ett exempel på en konstellation av en mindre grupp kan vara en make och maka som agerar för att tillsammans begå ett romansbedrägeri (Rege, 2009:499). Större nätverk utgörs av fler arbetsroller och är mer formellt styrt. Det är *organizers* (organisatörer) som beslutar arten av brotten, *expanders* (expanderare) som är ansvariga för att nätverket utökas, *executors* (utförare) som genomför brottet så som *organisatörer* har planerat det, *enforcers* (upprätthållare) som vidtar nödvändiga åtgärder för att säkerställa att brottet genomförs och avslutningsvis *money movers* (pengaflyttare) som tar emot pengarna från offren och förflyttar dem (Rege, 2009:502-503).

Kända exempel på storskaliga organisationer som ägnar sig åt bedrägerier är kriminella verksamheter från Nigeria (Dixon, 2005). Vanligen är internetcaféer en plats där medlemmar i dessa organisationer både rekryteras och utför bedrägerier på. Caféerna liknar en legitim arbetsplats där medlemmarna utför "arbetsuppgifter" under 6-8 timmar per dag. Under ett arbetspass har vissa medlemmar som arbetsuppgift att skicka omkring 500 bedrägeri-emails till olika amerikanska emailadresser, varav vissa av dessa meddelanden är kopplade till

romansbedrägeri (Dixon, 2005). Detta resulterar i att nätverket får omkring sju svar dagligen, där ungefär 70 procent av dessa leder till ekonomiska transaktioner. Vid det här stadiet när offret har svarat tar en högre uppsatt kollega över kontakten. Övriga medlemmar kan ha som arbetsuppgift att skapa profiler, formulera romantiska brev eller i vissa extrema fall vara på plats i samma land som offren för att hota dem om de försöker dra sig ut. Både Rege (2009) och Dixon (2005) menar att beroende på hierarkisk position har medlemmarna skilda arbetsuppgifter. Dixon skriver att personerna som agerar i dessa nätverk ser bedrägerierna som ett spel och förövarna tror att för varje dollar offren förlorar kommer den amerikanska staten betala tillbaka dem. Bedragarna känner inte sympati med offren utan ser dem som giriga. Synen på offren kombinerat med situationen av hög arbetslöshet i hemlandet är en delförklaring till varför dessa individer väljer att begå bedrägerier. På samma sätt som offren blir bedragna menar bedragarna att de själva blivit lurade av nätverkets högre uppsatta chefer. Bedragarna blir lovade guld och gröna skogar men det förblir tomma löften och en förmögenhet de aldrig får ta del av. Däremot finns det ekonomiska incitament för bedragarna att ingå i de kriminella nätverken då betalningen är högre än den genomsnittliga lönen i Nigeria (Dixon, 2005).

Inom bedrägeribrottsligheten finns flertalet bedrägerityper som kräver organisationsförmåga och en mångfald av aktörer som samverkar. Ett exempel är momsbedrägerier som förutsätter att aktörerna har tillgång till legala samhällsstrukturer (Polismyndigheten, 2022a:13) och ett annat exempel är investerings- eller telefonbedrägerier (Barnes, 2017:52). Genom offentlig information får gärningspersonerna tillgång till sina offer som via telefon vilseleds att göra någon typ av investering, ofta i aktier. Organisationerna består vanligtvis av ett 20-tal personer och opererar tillsammans från samma fysiska plats, ett så kallat *boiler room*. Fenomenet har fått sin benämning till följd av bedragarnas taktik där offren pressas till att ta snabba beslut utan möjlighet att reflektera över investeringen (Barnes, 2017:50).

Boiler room-operationer har sitt ursprung i USA men har på senare tid fått en global spridning. Investeringsbedrägerier som riktas mot offer i Europa har ofta sin bas i Spanien medan de som riktas mot den Australienska marknaden är stationerade i Thailand och andra länder i Sydostasien. Vanligen används teknologi och kreativitet för att dölja varifrån telefonsamtalen kommer samt vart betalningarna skickas (Barnes, 2017:52). Barnes studie om boiler rooms har endast kunnat dra slutsatser om investeringsbedrägerier. Vi har ingen kännedom om studier som har kunnat peka på att romansbedrägeri utgörs av en sådan organisering och det går därmed inte att vare sig utesluta eller bekräfta att romansbedragare opererar på liknande vis.

5. Analytiskt ramverk

I följande avsnitt presenteras det teoretiska och analytiska ramverk som ligger till grund för denna studie. Övergripande bygger ramverket på teorin om rationella val och som en del av denna används teoretisering om crime script (brottsschema) för att förklara hur romansbedrägerier planeras och genomförs. Utöver crime script används begrepp och teoribildning kring kriminell organisering och nätverk som analytiska verktyg för att förklara hur brottsligheten organiseras.

5.1. Rationella val

Inom kriminologin har brottslighet länge förklarats utifrån individers förutbestämda psykologiska, biologiska och sociala omständigheter (McCarthy, Hagan & Cohen, 1998:157). Ett alternativ till detta har varit förklaringsmodeller som utgår ifrån att brottslighet är en produkt av människors *rationella val*. Övergripande handlar teorin om att individer är rationella aktörer som har en uppsättning individuella preferenser och mål. Individer väljer således beteenden och på vilket sätt de ska agera i syfte att maximera vinster och minimera kostnader. I en brottssituation utgörs det rationella valet av två komponenter där den första handlar om individens uppfattning av brottets potentiella risker, fördelar och kostnader. Risker och kostnader kan bland annat inbegripa formella straff och fysisk eller känslomässig skada medan fördelarna kan vara ekonomisk vinst eller status. Den andra komponenten utgörs av vilket värde dessa risker, fördelar och kostnader har i beslutsprocessen (Hoeben & Thomas, 2019:760). Den brottsliga handlingen blir därmed rationell då den ses som det mest effektiva sättet att nå vinning, och fördelarna anses väga tyngre än de potentiella risker brottet kan medföra (McCarthy et al., 1998:157).

I dagens kriminologiska forskning appliceras teorin om rationella val för att utveckla situationella brottsförebyggande åtgärder. Det handlar om att klargöra kunskap om hur brottslighet föregås av processer där förövaren gör val avseende tillvägagångssätt och lämpliga offer. Utifrån denna kunskap utvecklas situationella åtgärder i syfte att ansträngningarna för att begå brott ska öka samt att potentiella brottsvinster ska minska (Cornish, 2004:365). I denna studie används rationella val som övergripande synsätt för att analysera bedragares beslutsfattande och mål. Utgångspunkten är därmed att motiv, planering och överväganden i romansbedrägerier till stor del utgörs av rationalitet.

5.2. Crime script som teori

Att analysera brott schematiskt och att använda crime script som ett analysverktyg fick sitt genomslag 1994 och utvecklades av Cornish (1994). Antalet publikationer där crime script används har ökat de senaste åren och det har blivit svårt att få uppfattning om vilka brottstyper som blivit scriptade och inte. Forskning visar att cyberbrott utgör den kategori där crime script används mest frekvent, men även bedrägerier och rån är exempel på brott där crime script applicerats (Dehghanniri & Borrion, 2021:510). Utöver att crime script används för att förklara flera olika brottstyper är teorin utbredd rent geografiskt då den har använts av forskare i olika länder.

Crime script är en analytisk strategi som används för att beskriva en brottslig handling genom att urskilja specifika sekvenser i ett förlopp vilket leder till fördjupad förståelse (Sosnowski, Weis & Petrossian, 2020:388). Genom att organisera befintlig kunskap om processer och förutsättningar för att begå ett brott genereras modeller som beskriver handlingar, platser och roller som kan leda till brottsliga gärningar. Det är med andra ord ett verktyg som används för att urskilja gärningspersoners beteenden och motivering som ligger till grund för en brottslig handling. När befintlig kunskap organiseras genom crime script finns förhoppningen om att få fram mönster om nödvändig kompetens och resurser som förövare behöver för att verkställa brott (Cornish, 1994:151) och genom crime script är det möjligt att närma sig gärningspersonens modus operandi (Sosnowski et al., 2020:387). Som teori möjliggör konceptet med crime script att utveckla och fånga den rutinmässiga handlingen av att begå ett brott, samtidigt som teorin är lyhörd gentemot rationella val hos människan (Cornish, 1994:151). Crime script kan således knytas an till både teorin om rationella val och rutinaktivitetsteorin.

Strategin att scripta brott är inspirerad av kognitionsvetenskapens “schemata” som beskriver hur tankar och beteende organiseras och kategoriseras och inom kriminologin används crime script vanligtvis som grund för situationella brottsförebyggande insatser (Cornish, 1994:151). För att en brottsreducerande insats ska vara effektfull bör den vara skräddarsydd till det avsedda brottet den är tänkt att påverka. Därför rekommenderas praktiker som arbetar brottsförebyggande att analysera problem innan en insats sätts in, och då kan crime script vara ett lämpligt tillvägagångssätt (Dehghanniri & Borrion, 2021:505). Detta för att information om sekvenser och handlingar som förövare använder för att begå ett specifikt brott kan vara värdefull för personer som designar insatser. Dessa interventioner är rotade i situationella brottsförebyggande insatser och strävar efter att eliminera möjligheten att begå

brott. Insatserna är förväntade att påverka framtida förövare då det förutsätts att förövarens val påverkas av situationen inom vilken brottet begås. Förespråkare för crime script och situationell brottsprevention menar att när förutsättningarna inom miljön för den eventuella brottshandlingen identifierats och tagits bort kommer det ha en direkt påverkan på framtida brott (Sosnowski et al., 2020:388). Situationell brottsprevention avser åtgärder som riktar sig mot de förhållanden under vilka brott begås och kan exempelvis vara larm och övervakningskameror (Sarnecki, 2009:483).

5.2.1. Olika modeller av crime script

Metodologiskt används crime script som ett förutbestämt *verktyg* för att analysera olika typer av brott. Det finns en stor variation bland hur forskare valt att tolka och använda sig av de crime script-mallar eftersom de matriser som finns är olika detaljerade och bjuder således in till tolkning och anpassning (Dehghanniri & Borrion, 2021:517). Syftet med redogörelse som följer här är att visa att det finns flera olika modeller av crime script som består av olika abstraktioner, kategorier, typer och mallar och ett crime script kan bestå av flera av dessa delar. I vår studie kommer vi applicera typen *genomförda script* med den tredje abstraktionsnivån – *protoscript* samt en mall av nio komponenter i tillvägagångssättet.

Cornish (1994:159) menar att script kan delas in i fyra nivåer av abstraktion: *tracks* (spår), *scripts* (schema), *protoscripts* (protoschema) och *metascripts* (metaschema). *Tracks* definieras som den lägsta klassifikationsnivån och syftar till en specifik händelse under en specifik omständighet. Ett exempel på en händelse på denna nivå kan vara "romansbedrägeri på Facebook mot medelålders kvinnor". Vid nästa nivå (*script*) går beskrivningen från en specifik händelse till en mer generalisering av brottet - "romansbedrägerier mot medelålders kvinnor". I nästa nivå (*protoscript*) är brottet ytterligare generaliserat, nu bara "romansbedrägerier mot kvinnor" och på den fjärde nivån (*metascript*) beskrivs brottet utifrån dess subkategori, alltså "romansbedrägeri" (Borrion, 2013:3). Utöver dessa fyra nivåer utvecklades en mer allmän form av script som innehåller nio komponenter (se lista 1 på sida 24). Det är denna variant av script som har varit vägledande i scriptandet i denna studie.

Script kan även delas in i tre olika typer: *potentiella, planerade* och *genomförda*. Potentiella scripts handlar om att framställa ett hypotetiskt scenario av en brottsaktion. Denna typ av script kan innebära en risk i att inte vara tillräckligt realistisk eller specifik för att fungera som en grund för utvecklandet av effektiva åtgärder. Planerade script handlar om att analysera hur ett brott är planerat att genomföras. Den tredje typen, genomförda script, syftar till

händelser som ägt rum. De flesta publicerade crime script baseras på empiriskt material och kan därmed betraktas tillhöra den sistnämnda kategorin. När genomförda script används som kontrollvariabler för att förutspå vad som kan hända i framtiden utgör de även potentiella script (Borrion, 2013:4).

5.3. Brottsorganisationer och kriminella nätverk

I följande avsnitt redogörs för hur en brottslig organisation kan förstås i likhet med formella legala organisationer eller i form av nätverk. Med hjälp av denna del av det analytiska ramverket ämnar vi analysera olika konstellationer som ligger till grund för romansbedrägerier.

5.3.1. Formell och informell organisering

Brott begås i olika konstellationer och i grupper av fler än en förövare används ofta begreppet organiserad brottslighet. Att tydligt definiera organiserad brottslighet är nästintill omöjligt då definitionen varierar baserat på forskningens inriktning. En förklaring av begreppet utgår ifrån ett så kallat struktur- och aktivitetsperspektiv (exempelvis byråkratiska och hierarkiska modeller) där fokus ligger på de interna dynamikerna såsom medlemskap, våldskapital och typer av specialisering (Rostami, Mondani, Liljeros & Edling, 2018:317). I linje med detta perspektiv har begreppet *formella organisationer* använts för att förklara kriminell organiserad verksamhet. En formell organisation består av koordinerade och målinriktade aktiviteter där det ofta finns en väldefinierad hierarkisk uppdelning i form av gränsdragningar och uppsatta regler mellan medlemmar (Waring, 2002:34). Sådana organisationer kan liknas vid affärsmässiga och icke kriminella verksamheter, där de ekonomiska incitamenten är desamma (Cornish & Clarke 2001:43). Vissa kriminologer menar att denna typ av organisering bör utgå från förklaringsmodellen kring rationella val, då de brott som begås inom brottsliga organisationer sällan är spontana utan snarare föregås av strategisk planering där resurser och koordinering är förutbestämda innan brottet genomförs (Cornish & Clarke, 2001:43-44).

Exempel på bedrägeribrottslighet som begås inom en formell organisation är en kriminell verksamhet som via telefonförsäljning försöker sälja en viss produkt och karakteriseras av hierarkier, fördelning av arbete, avlöning och möjligheten att avancera inom organisationen (Levi, 2008:405) (se boiler rooms på sida 16). Kriminella organisationer som uppfattas som formella har ofta karaktärsdrag som saknas i en legitim organisation, vilket kan handla om våldsamma initierings-ritualer eller förbud att lämna organisationen. Det finns även en moralisk aspekt som särskiljer kriminella organisationer från legitima; exempelvis att de

som inte lämpar sig för organisationens tillvägagångssätt (såsom hårda och okänsliga försäljningstekniker) på grund av moraliska tvivel måste lämna (Levi, 2008:405; Waring, 2002:34). Det kan därmed i vissa fall vara otillräckligt att använda teoretisering kring legala formella organisationer för att förklara förövares tillvägagångssätt och orsak till organisering.

Även perspektivet kring rationella val kan ibland vara bristfälligt för att förklara varför brott begås genom organisationer eller andra konstellationer bestående av fler än en förövare. Detta då förövare drivs av egenvinning och oförmåga att lita på andra vilket gör att de är mer sannolika att begå brott ensamma än genom att inkludera medbrottslingar (McCharty et al., 1998:162). Andra forskare menar däremot att individens val att begå brott tillsammans med andra influeras av fördelar av en så kallad *kollektiv rationalitet.* Förövaren är i detta avseende villig att lita på andra och riskera det förtroende som samarbetet kräver. Enligt detta synsätt är kollektiv brottslighet och samarbetsförmåga något som människor socialiseras in i och har med sig från tidigare erfarenheter (McCarthy et al., 1998:162). Detta talar följaktligen emot föreställningen om förövaren som egocentrisk och okänslig inför såväl andra personer som potentiella medbrottslingar.

Enligt McCarthy et al. (1998) består den kollektiva rationaliteten av medlemmar med olika grad av *kriminellt kapital.* Det kriminella kapitalet handlar om en individs praktiska färdigheter, kontakter och kunskap (Nguyen, 2020:193) och får betydelse i fråga om vilken roll eller placering i en hierarkisk organisation som en individ tillsätts. De medlemmar i organisationen som har högre kriminellt kapital agerar som överordnade och använder sin position till att rekrytera eller dominera över de med begränsat kriminellt kapital (Coleman, 1990 i McCarthy et al., 1998:162).

En annan förklaringsmodell är att se organiserad brottslighet utifrån ett nätverksperspektiv. Även kring begreppet nätverk saknas en enhetlig definition då forskare utgått från olika perspektiv för att förklara begreppet. Kriminella nätverk varierar i uppsättning personer och kontakten dem emellan varför det kan vara svårt att ge en fullständig förklaring till hur nätverk konstrueras. En del forskare är dock överens om att nätverk bör ses som en typ av kriminell organisation där fokus snarare ligger på att förklara hur aktörer är sammanlänkade än grundläggande karaktärsdrag för hur brott organiseras. Till skillnad från formella organisationer som bygger på hierarkier och starka gränsdragningar är nätverksstrukturen mer informell och grundas på personliga kontakter, bekantskaper eller relationer (Waring, 2002:36). Relationerna i ett nätverk är inte hierarkiska utan bygger på tillit, ömsesidighet och socialt kapital. Även maktutövning sker på ett mer informellt vis; exempelvis kan kontroll utövas genom skvaller eller rykten, och konsekvenser för norm- eller regelbrytare kan vara

ignorans eller mobbning (Ahrne, 2014:42). Slutligen bör det nämnas att organisationer och nätverk inte alltid är separerade från varandra utan samexisterar i en specifik social kontext. Nätverksstrukturer kan exempelvis vara del av en större formell organisation där de fungerar som ett viktigt element för organisationens överlevnad (Rostami et al., 2018:319).

5.4. Reflektioner kring det teoretiska ramverket

De analytiska ramverk som byggts upp i denna studie består av crime script som ett verktyg för att analysera *hur* romansbedrägerier genomförs. Som ett analytiskt ramverk bidrar crime script i vår studie till att organisera olika steg i brottsgenomförande. Syftet med vår studie är även att bidra med kunskap om hur konstellationer som utför romansbedrägerier är uppbyggda, vilket teoretiseringen kring crime script inte fullt ut kan bidra med. Vi ansåg därmed att ett kompletterande analytiskt ramverk, avseende olika former av organisering av brottslighet, var nödvändigt för att kunna besvara studiens frågeställning. Syftet är att de teoretiska utgångspunkterna således både ska samverka och belysa olika aspekter av fenomenet. Teorierna som lyfts ovan tar avstamp i teorin om rationella val, vilket fungerar som en övergripande inriktning i denna studie. Detta val har sin grund i vad tidigare forskning visat kring romansbedrägerier; att brottsligheten till stor del utgörs av rationella val, planering och kontinuitet (Rege, 2009). Till följd av detta var det relevant att tillämpa ett teoretiskt ramverk där huvudparten av teorierna har sin grund i teorin om rationella val. Vi är däremot medvetna om att förklaringsmodellen kan vara bristfällig då brott kan vara spontana, ogenomtänkta eller grunda sig i känsloyttringar, vilka är aspekter som perspektivet inte fångar in.

6. Metod och material

Nedan presenteras studiens metod och material samt vilket urval och vilka avgränsningar som gjorts. Därefter redogör vi för den metodologiska delen av crime script och hur vi har valt att använda den i vår analys. Slutligen diskuteras vårt tillvägagångssätt samt studiens etiska ställningstaganden.

6.1. Fallstudie

Studiens design utgörs av en kvalitativ fallstudie. Fallstudier används inom många grenar inom det samhällsvetenskapliga fältet och används för att kunna belysa teman (O'Reilly, 2009:23). Yin (2018:15) definiera fallstudier som “en empirisk metod som undersöker ett samtida fenomen (fallet) djupgående och i sin verkliga kontext”. Fallstudier fokuserar alltså på verkliga

händelser och fenomen som ringas in och definieras utifrån studiens syfte och frågeställning (Yin, 2018:28–29). I denna studie definieras *fallet* utifrån nio domar och nio förundersökningsprotokoll som representerar enskilda fall av romansbedrägerier i en svensk kontext. Eftersom vi använder material från olika fall följer studien en multipel fallstudiestruktur, vilket innebär att flera fall analyseras för att sedan dra generella slutsatser om ett fenomen (Yin, 2018:17). I en fallstudie förekommer ofta olika typer av metoder och empiriskt material, men vi har i denna studie valt att endast fokusera på dokumentanalys av skriftligt material.

6.2. Analysmetod

Vi har tidigare nämnt hur crime script används som ett teoretiskt perspektiv. Under följande stycke presenteras hur strategin används metodologisk, det vill säga som en modell för att analysera vårt material. Det finns inte ett unikt sätt att scripta en brottshändelse på, vilket återspeglas i Borrions (2013) artikel som lyfter flertalet studier som applicerat crime script på olika vis. Precis som de flesta studier som använder crime script följer även vår studie strukturen av att applicera typen *genomförda script* vilket betyder att vi analyserar empiriskt material (Sosnowskis et al., 2020). Eftersom vi studerar romansbedrägerier som ett generellt fenomen, och inte kopplat till en specifik händelse eller omständighet, scriptas detta enligt den tredje abstraktionsnivån - *protoscript*. Då vi studerar brottet i svensk kontext kan vi inte generalisera fenomenet tillräckligt för att använda den fjärde abstraktionsnivån. Slutligen så följer vi Sosnowskis et al. (2020) definition av den allmänna formen av nio komponenter i kodningen av vårt material.

Vi har i denna studie använt *interativ-induktiv metod* vilket innebär att teori dyker upp under processens gång. En interativ-induktiv metod innebär vidare att materialhämtning, teoritolkning, analysering och slutsatstagande sker parallellt (O'Reilly, 2009:105). De nio komponenterna har använts som en teoretisk utgångspunkt i fråga om hur brottsprocesser kan förstås, vilket i sin tur styrt hur vi har kodat. Nedan presenteras de nio stegen så som vi specificerat och anpassat dem efter romansbedrägeri.

Lista 1: Nio komponenter av crime script (Sosnowski et al., 2020). Vår översättning och tolkning.

1. ***Förberedelser*** - Val av forum, medbrottslingar och införskaffande av material.
2. ***Inloggning*** - Inloggning på vald plats.
3. ***Förhandsvillkor*** - Skapa alias och narrativ samt utforma (falsk)profil på internetforum (om det är på internet kontakten ska tas). Undvika att använda fotografier som blivit upptäckta och publicerade på varningssidor om bedragare.
4. ***Identifiering av lämpliga offer*** - Identifiera lämpliga individer att bedra.
5. ***Initiativtagande*** - Närma sig offret genom att "swipa" på rätt profiler eller skicka en vän-förfrågan och sedan ta första kontakten.
6. ***Manipulering*** - Manipulera offret genom kommunikation till att tro att det finns en relation och ett förtroende mellan offer och förövare. Det är även i denna fas narrativet presenteras.
7. ***Genomförande*** - Utförandet av själva brottet genom att be om en pengaöverföring.
8. ***Förfarandet efter*** - Agerandet efter pengaöverföring, exempelvis hur förövaren handlar för att offret inte ska misstänka att hen blivit bedragen och om offret kommer till denna insikt hur gärningspersonen då agerar.
9. ***Avslutning*** - Hantering av pengar och undangömma bevis.

6.3. Material

6.3.1. Datainsamling

I denna studie ämnar vi att undersöka verkliga fall av romansbedrägerier och av förklarliga skäl har vi inte kunnat observera brottstillfällena. Materialet består därför av svenska rättshandlingar i form av domar och förundersökningsprotokoll. Enligt tryckfrihetsförordningen 1 kap. 1§ tryckfriheten, en av Sveriges grundlagar, är det möjligt för allmänheten att ta del av statens, kommunernas och regionernas offentliga handlingar (SFS 1949:105). Genom att få tillgång till domar och förundersökningsmaterial är det möjligt att analysera material om brott som ägt rum, vilket är eftersträvansvärt i en fallstudie som denna.

Insamlingen av materialet startade med att söka efter fall av romansbedrägerier på sökmotorn Google, databasen Göteborgs Universitetsbiblioteks mediearkiv och rättsdatabasen JUNO. Sökord som användes var *romansbedrägeri, bedrägeri, love scam, romance scam, tingsrätt, hovrätt* och *dom*. Sökningarna genererade information om 35 fall där tillräcklig

information framkom för att vi skulle kunna begära ut domar och förundersökningsprotokoll. Romansbedrägeri är inte en brottsrubricering vilket syns i vårt material då de tilltalade är åtalade för bland annat bedrägeri, misshandel, penningtvätt och urkundsförfalskning. Även om brottsrubriceringarna skiljer sig mellan fallen så ingår samtliga i olika brottskedjor där romansbedrägeriet är ett av brotten. Det samlade material vi slutligen använt oss av i analysen har varit nio domar och nio förundersökningsprotokoll från de senaste tio åren. Det bör slutligen nämnas att materialet inte täcker in fall som inte anmälts eller fall som anmälts men inte gått till åtal och vi valde att begränsa oss till handlingar som var elektroniska och kostnadsfria.

Tabell 1: Beskrivning av domar och förundersökningsprotokoll.

Fall	***Geografisk plats***	***Sidor FUP***	***Sidor Dom***	***Antal tilltalade***	***Antal målsägande***	***Ålder tilltalad***	***Kön tilltalad***
A	*Västra Sverige*	*911 s.*	*31 s.*	*1*	*20*	*25–30 år*	*Man*
B	*Östra Sverige*	*630 s.*	*62 s.*	*1*	*1*	*30–40 år*	*Man*
C	*Sydvästra Sverige*	*847 s.*	*55 s.*	*2*	*1*	*18–25 år*	*Kvinna* *Man*
D	*Västra Sverige*	*311 s.*	*17 s.*	*1*	*3*	*40–50 år*	*Man*
E	*Östra Sverige + Kanada*	*538 s.*	*41 s.*	*2*	*1*	*25–30 år*	*Man* *Man*
F	*Västra Sverige*	*1156 s.*	*28 s.*	*2*	*14*	*40–50 år*	*Kvinna* *Man*
G	*Norra Sverige*	*148 s.*	*31 s.*	*3*	*1*	*35–45 år*	*Kvinna* *Man* *Man*
H	*Östra Sverige*	*222 s.*	*29 s.*	*1*	*1*	*40–50 år*	*Man*
I	*Mellansverige*	*139 s.*	*22 s.*	*1*	*5*	*25–30 år*	*Kvinna*

6.3.2. Avgränsningar och urval

Då majoriteten av tidigare studier fokuserar på offer avgränsas denna rapport till att fokusera på förövare. Vi har avgränsat oss till svenska fall då ambitionen är att bidra med kunskap om romansbedrägerier i en svensk kontext. Valet har även påverkats av att svenska domar och förundersökningsprotokoll är lättillgängligt i jämförelse med ett likvärdigt material från andra länder. Det huvudsakliga syftet med insamlingen var att få material som speglar tillvägagångssättet av romansbedrägerier. I ett första skede samlade vi in de rättsfall vi kunde finna - ett typ av totalurval. Vi observerade en variation i konstellationerna bland de tilltalade och det ursprungliga materialet sorterades och urvalet blev mer målinriktat, med fokus på Reges (2009) tre typologier: 1) ensam förövare, 2) liten grupp, och 3) större nätverk. Datainsamling handlar om att göra ett urval som på något sätt kan representera en bredare serie, alternativ illustrera något som är typiskt eller atypiskt (O'Reilly, 2009:194).

Att använda flera angreppssätt för att samla in material är vanligt och likaså att strategierna förändras under studiens gång (Marshall & Rossman, 2016:114-116) vilket varit fallet i denna studie då vår insamling och urvalet har utvecklats under processens gång. Utöver de tre nämnda typologierna var det även relevant att fånga den mångfald som finns inom fenomenet, vilket är ett vanligt syfte i valet av material (O'Reilly, 2009:196-197). Vårt material har en bredd på så vis att det kommer från olika rättsinstanser i Sverige, olika år samt att de tilltalade och målsäganden varierar vad gäller ålder, etnicitet och genus. Eftersom datan inte kan täcka in alla tänkbara aspekter (det förutsätter att all data om fenomenet inkluderas vilket blir för omfattande) måste en kompromiss göras. Ett material som inkluderar en rimlig variation av fenomenet vad gäller situation och aktörer är enligt Marshall och Rossman (2016:109) den bästa kompromissen. Därför var det ett medvetet val att ha en variation vad gäller rättsinstans, ålder, etnicitet och genus.

Än en gång bör poängteras att denna rapport inte speglar hela verkligheten då materialet bara täcker in fall som gått till åtal. Faktorer som kan påverka att fall går till åtal kan exempelvis vara att brottsutsatta som blivit bedragna på stora summor pengar kan vara mer benägna att anmäla, och bevisningen för vissa typer av romansbedrägerier kan vara mer innehållsmässig än för andra. Detta skulle exempelvis kunna vara bedrägerier där pengarna förs över med banköverföringar (vilket kan spåras) medan bedrägerier med kontanter kan tänkas vara svårare att bevisa. Ytterligare en faktor är den svenska Polisens samarbete med andra länders rättsväsenden. Fall som har anknytning till länder där det finns ett utvecklat samarbete leder mer troligt till åtal.

6.4. Kodning

Vid genomläsning av domar har fokus legat på att ta fram bakgrundsinformation i form av exempelvis brottsrubricering, ålder och medborgarskap. I förundersökningsprotokollen har det huvudsakliga fokuset varit att koda förhör och skriftliga konversationer mellan tilltalade och målsägande samt mellan tilltalade och andra medbrottslingar. Under den inledande kodningen, som var en öppen kodning (Marshall & Rossman, 2016:222), skrevs memos i form av tankar och reflektioner (O'Reilly, 2009:36). Samtliga fall har kodats separat efter de nio crime script stegen. Efter att varje fall kodats gjordes en sammanställning av de nio script-kategorierna där koderna från samtliga fall placerades in. I detta skede kortade vi ned informationen från varje fall genom att söka efter gemensamma kluster.

Utöver script-kategorierna har materialet kodats tematiskt utefter kriminologiska begrepp avseende nätverk och organisering. Denna del av kodningen har varit mindre strukturerad och fokuserat på att utläsa relationer mellan förövare samt rättsinstansernas bedömning om samordning, planering och konstaterande om brotten är en del av en större kedja. Samtidigt har många av koderna från scriptet fungerat för att analysera även denna del.

6.5. Etiska ställningstaganden

Personerna som förekommer i de nio fall som ligger till grund för denna studie har inte kontaktats och delgetts information om att de utgör vårt studieobjekt och har därmed inte gett sitt samtycke till medverkan. Vi har följt de riktlinjer som finns avseende när regler om information, samtycke och medverkan kan förbises. Detta är exempelvis då uppgifterna tas från redan existerande data samt då det anses att tillfråga deltagarna kan leda till mer skada än nytta (Vetenskapsrådet, 2002:9).

Enligt Vetenskapsrådet (2002:12) princip nummer sex ska alla uppgifter om identifierbara personer användas på ett sådant sätt att individerna inte går att identifiera för utomstående och i denna rapport är namn, ålder och orter anonymiserade. Däremot skriver vi ut om individerna har medborgarskap i andra länder vilket gör att risken ökar för att en enskild individ kan kopplas till ett fall. Denna risk ökar än mer då antalet romansbedrägerier i Sverige är relativt få. De eventuellt negativa konsekvenserna av att en individ kan identifieras ska vägas mot det förväntade kunskapstillskott forskningen kan ge (Vetenskapsrådet, 2002:11). Med detta som bakgrund sammanräknat med att uppgifterna är offentliga anser vi att denna studie är etisk att genomföra.

6.6. Reflektioner kring metod

Fördelen med att använda script är att synliggöra detaljer som annars riskeras att förbises. Genom en sådan metod går det att urskilja att de flesta brott, även de mer basala, utgörs av en kedja handlingar som är noggrant planerade där förövare ställs för en rad olika val (Cornish & Clarke, 2001:47-48). I vår studie används metoden för att kunna bygga upp ett relativt fritt ramverk som anpassas efter romansbedrägeriers struktur. Tolkningsfriheten kan ses som en fördel samtidigt som bristen på riktlinjer inom crime script kan leda till metodologiska oklarheter som talar emot script som metod (Borrion, 2013:4). Detta lyfter i sin tur frågor om huruvida metoden kan riskera reliabiliteten, det vill säga tillförlitligheten i att resultat blir detsamma vid upprepade studier.

Trots att ambitionen är att förhålla oss så objektiva som möjligt till studiens material är vi medvetna om att det i kvalitativ forskning är svårt att försäkra sig om att studien inte bara är ett resultat av forskarens egna tolkningar och förutfattade antaganden, utan ett resultat av verkligheten (Marshall & Rossman, 2016:261). Att vi är två personer som scriptat materialet har möjliggjort jämföranden och diskussioner och talar för studiens validitet och trovärdighet (Marshall & Rossman, 2016:46).

7. Resultat och analys

Inledningsvis ges en övergripande beskrivning av de nio fallen för att belysa dess likheter och olikheter, följt av en presentation av studiens resultat och analys. För en mer detaljerad beskrivning av varje fall se bilaga 1.

7.1. Fallbeskrivningar

I sex av de nio fallen har de tilltalade anknytning till Nigeria och flera av dem är medborgare där, även om de är bosatta i Sverige. Samtliga av de tilltalade i dessa fall har flyttat till Sverige och är i eller har genomgått processen av att söka svenskt medborgarskap. Dessa fall med internationell anknytning kommer hädanefter benämnas som *Nigeriafallen* då Nigeria är det enda land som är representerat. Vi kan se tendenser för att samtliga Nigeriafall utgörs av formella organisationer. De tilltalade i Nigeriafallen är åtalade för penningtvätt och deras arbetsuppgift lyfts först under crime scriptets steg 9. De personer vi fortsättningsvis benämner som gärningspersoner i Nigeriafallen är således inte enbart de tilltalade utan även andra personer som antas ingå i samma organisation med arbetsrollen som *expanders, executors* och *enforcers*. I Nigeriafallen sker kommunikationen mellan förövare och offer enbart online. De

tilltalade i de tre övriga fallen träffar målsäganden både fysiskt och online. De tilltalade i dessa fall är bosatta i Sverige och har familj boendes i Sverige och dessa fall kommer hädanefter kallas för de *svenska fallen*.

Antalet målsäganden varierar från en målsägande upp till 20 stycken och antalet tilltalade varierar från en tilltalad till tre tilltalade som mest. Det finns även en variation i gärningspersonens genus i de nio fallen. I flera av Nigeriafallen samt i de två svenska fallen (A och B) har bedragarna kontakt med flera brottsoffer samtidigt. Då vi i Nigeriafallen sett indikationer på att de tilltalade ingår i formella organisationer betyder det att även om det bara är 1-3 tilltalade är antalet gärningspersoner fler i konstellationen de ingår i. I Nigeriafallen uppges påhittade alias i samtliga fall medan förövarna i de svenska fallen uppger sina egna identiteter. Exempel på karaktärer som presenteras i Nigeriafallen är män som arbetar som läkare, ingenjör och militär med härkomst från USA men är arbetandes i krigsdrabbade länder såsom Jemen och Afghanistan. Samtliga alias i Nigeriafallen påstår sig ha en anknytning till Sverige via sitt yrke eller genom att släkt och familj kommer härifrån.

7.2. Crime script analys av romansbedrägeri

I följande avsnitt redogör vi för tillvägagångssättet bakom romansbedrägerier genom att presentera de nio script-komponenterna med exempel från fallen. Även om de nio stegen för scripten behandlas var för sig är det viktigt att poängtera att de olika stegen ofta sker parallellt och förövaren kan gå tillbaka och genomföra vissa steg flera gånger alternativt avstå från ett steg helt och hållet. Detta varierar från fall till fall och från förövare till förövare.

7.2.1. Steg 1: Förberedelser

Enligt Sosnowski et al. (2020:388) handlar steg 1 i crime script om de förberedelser och beslut som tas innan brottet genomförs. I vår studie har följande tre förberedelser i steg 1 identifierats som nödvändiga för att romansbedrägerier ska kunna utföras; *val av medbrottslingar*, *val av plats* och *införskaffande av verktyg.*

7.2.1.1. Val av medbrottslingar

Som nämns ovan i beskrivningen av fallen har vi utifrån vårt material kunnat utläsa att romansbedrägerier begås i olika konstellationer. Vi kan däremot inte ge en tydlig beskrivning av när och hur dessa konstellationer skapas, utan endast se indikationer på tre förekommande typologier som förövarna opererar inom; ensam förövare, nätverk och formell organisation. Dessa tre gruppkonstellationer har flera likheter med de tre gruppkonstellationer som Rege

(2009:503) urskiljer i sin studie: 1) enskilda förövare, 2) mindre grupper, och 3) storskaliga kriminella nätverk.

I fall A och B agerar gärningspersonerna ensamma. Båda har tidigare varit dömda för nästintill identiska bedrägeribrott likt dem de är tilltalade för. Detta tyder på att gärningspersonerna har erfarenhet om tillvägagångssättet och det tycks inte finnas en efterfrågan av utomstående som behöver rekryteras för kompetens eller för att utföra en viss aktivitet, vilket annars kan vara anledningar till att gärningspersoner rekryterar medbrottslingar (Waring, 2002:37). Gärningspersonerna i dessa fall antas resonera att de bäst begår brottet på egen hand och de blir således själva ansvariga för samtliga steg i brottskedjan.

I Nigeriafallen, där de tilltalade åtalas för penningtvättsbrott, finns knapphändig information om vem eller vilka som ligger bakom vilseledandet i bedrägeriet. Vi menar att det finns indikationer som visar att de tilltalade är en del av en större hierarkisk ordning, där de tilltalades arbetsroll är att agera målvakt, vilket är synonymt med Reges (2009:501) begrepp *money movers*. Penningtvättsbrotten är en del av en längre brottskedja och pengarna som satts in på de tilltalades konton härrör från romansbedrägerier. Dessa konton är inte "slutdestinationen" för pengarna utan pengarna förs vidare till andra konton. Citatet nedan är från förundersökningen i fall F där förhörsledaren delger den misstänkta misstanken om brott. Citat visar att polisen har starka misstankar om att det är flera okända gärningsmän med i fallet vilka utsatt målsägande för bedrägeribrott. Detta medan den misstänkta har tvättat pengar. Med detta som bakgrund bedömer tingsrätten i senare skede att de pengar som den tilltalade hanterat kommer från brottslig verksamhet.

> En eller flera *okända* gärningsmän har utsatt ett flertal målsäganden för bedrägeribrott. Målsägandena har vilseletts att betala pengar till konton anvisade av de okända gärningsmännen. Händelserna har inneburit vinning för de okända gärningsmännen och/eller annan samt skada för målsägandena och/eller någon i deras ställe. Du har under perioden 20XX-XX-XX t.o.m. 20XX-XX-XX, trots att du kände till eller hade skälig anledning att anta att pengarna härrörde från brott eller brottslig verksamhet, på dina bankkonton, tagit emot, förvarat och omsatt totalt 6 480 429 SEK. Åtgärderna har syftat till att dölja att pengarna kom från brott/brottslig verksamhet eller för att främja möjligheten för sig själv eller för någon annan att tillgodogöra sig egendomen. Brottet bör bedömas som grovt eftersom det avsett betydande värden samt eftersom de brottsliga åtgärderna har ingått som ett led i en brottslighet som utövats *systematiskt och i större omfattning*. (Förundersökning fall F). [Vår kursivering].

I Nigeriafallen har vi kunnat urskilja olika typer av nätverksstrukturer bland de tilltalade. Detta resultat visar att formella organisationer och nätverk inte alltid är separerade från varandra utan kan samexistera vilket stämmer överens med tidigare forskning (Rostami et al., 2018:319). Gemensamt för de nätverksstrukturer som återfinns i materialet är att konstellationerna skapas genom sociala kontakter och relationer. Detta stämmer överens med vad forskning visat om nätverk; att nätverksstrukturer skapas bland personer som redan känner varandra, antingen från tidigare begångna brott eller genom icke-kriminella sammanhang som bland vänner och familj där det finns stark lojalitet (Waring, 2002:39).

I fall F har de två tilltalade, som bor ihop i Sverige men känner varandra från Nigeria, en vänskapsrelation och i stor utsträckning delad ekonomi. Brotten de dömts för har skett på initiativ av en av de tilltalade, såväl med som utan den andres uttryckliga samtycke. I fall E är de två tilltalade från Nigeria men bosatta i Sverige. Dessa två individer har en släktrelation där den ena är den andres morbror. De har blivit involverade i den större organisationen som utför romansbedrägerier via en vän till morbrodern som också kommer från Nigeria (denna man är inte tilltalad i fallet). Konstellationen bygger således dels på släktskap, dels på vänskap. I fall I har den tilltalade en kärleksrelation med en annan förövare (som inte är tilltalad i fallet) som har tillgång till den tilltalades bankkonto. Via detta konto tvättas pengar som härrör från romansbedrägeri och den tilltalade blir således via sin kärleksrelation en del av en organisation som utför romansbedrägeri. Kärlekspartnern i detta fall är samma person som morbroderns vän i fall E och denna man är inte tilltalad i något av de nämnda fallen. De tilltalade i fall E och I är sammanlänkade då de ingår i samma formella organisation men de tycks inte ha någon vetskap om varandra.

För att använda Reges (2009:502-503) begrepp är de tilltalade som nämns i ovan fall (F, E och I) *money movers* och längst ned i den hierarkiska skalan i en formell organisation. Mannen som inte är tilltalad i något av fallen men som är den gemensamma nämnaren i fall E och I är troligtvis en *expander*. Att organisationen är hierarkiskt ordnad kan bero på att de olika medlemmarna besitter olika typer av erfarenheter och praktiska färdigheter, alltså olika typer av *kriminellt kapital* (Nguyen, 2020:193). Exemplen som lyfts ovan där individer rekryteras för att utföra vissa specifika arbetsroller indikerar att vissa fall av romansbedrägeri utgörs av en *kollektiv rationalitet* (McCarthy et al., 1998:162) där samarbete ses som en fördel och något som bidrar till en potentiell brottsvinst.

Kriminella konstellationer har ofta starka homogena tendenser, alltså att medbrottslingar delar exempelvis ålder, genus, etnicitet eller erfarenhet (Carrington, 2014:553) och ovan nämnda fall visar att etnicitet ofta är en gemensam nämnare inom konstellationer som

begår romansbedrägerier. Flera av de tilltalade kvinnorna i materialet (fall C, I och E) blir inkluderad i brottsligheten genom sin kärlekspartner, vilket är en vanlig företeelse för kvinnor som börjar delta i kriminalitet (Carrington, 2014:555).

I vårt material kan vi inte se att ålder är en avgörande faktor för hur konstellationerna skapas. I de fall där förövarna är i yngre ålder förekommer både medbrottslighet och ensamt utförande (fall A och C). I fall G berättar en av de tilltalade att han såg en person högre upp i hierarkin som en storebror som han kände respekt inför vilket visar på ålderns betydelse i en formell organisation. Den tilltalade berättar att han gjorde som den äldre personen sa vilket visar på ett hänsynstagande av hierarkins ordning. När det kommer till ålder och medbrottslighet kan åldern påverka vilken arbetsuppgift som en specifik individ tilldelas. De tilltalade i Nigeriafallen kan ses som längst ned i den formella organisationens hierarki och har arbetsrollen som målvakter. Ett antagande här skulle således kunna vara att dessa roller utgörs av unga personer. I de fall där medbrottslighet förekommer varierar åldern i vårt material från unga vuxna till medelålders vilket gör att detta antagande inte kan bekräftas. Vi kan med detta inte heller se tydliga likheter med forskning som visar att unga personer, till skillnad från äldre, tenderar att i högre grad begå brott tillsammans (McCord & Conway, 2002:16).

7.2.1.2. Införskaffande av verktyg

Då romansbedrägerier är en typ av brottslighet som inte nödvändigtvis kräver materiell utrustning inkluderar vi i vår tolkning av steg 1 även immateriella ting såsom kunskap. I samtliga nio fall har olika typer av förberedelser gjorts vilket rör sig om exempelvis framtagning av material (såsom email, bilder, fotografier) och skapande av bankkonton. I ett av fallen (B) har det framkommit bevisning i form av webbhistorik från en förövares dator där denne sökt på ”fake credit card statement” och ”hsbc iban generator”. Detta indikerar att gärningspersonen förberett sig genom införskaffande av kunskap. I de tre fall (A, B och C) där förövarna opererade under egna identiteter är förberedelserna inte lika omfattande som i fallen (D-I) där alias används. Detta då de falska profilerna och det påhittade narrativet behöver planeras och skapas i fall D-I. Å andra sidan kan detta material vara förberett och framtaget sedan tidigare begångna bedrägerier och då är inte heller förberedelserna omfattande för dessa gärningspersoner då de kan återanvända materialet. Oavsett när profilen skapas utgörs romansbedrägerier i många fall av förberedelser av denna typ.

I förundersökningsprotokollen finns identiska emails som har skickats från bedragare till flera offer vilket indikerar att införskaffandet av tekniskt material många gånger är färdigt

och möjligt att återanvända. Bilden nedan är ett exempel på ett sådant email som skickats till flera offer.

Från: [redacted]
Till: [redacted]
Ärende: VB: Leverans til [redacted]/7272/14 Vad skall jag skicka pengarna någonstans svar mig
Datum: den 22 februari 2021 19:50:30

Från: ALLEN EXPRESS SHIPPING COMPANY <allenexpressshippingcompany.0@gmail.com>
Skickat: den 29 maj 2020 12:37
Till: [redacted]
Ämne: Re: Leverans till [redacted]/7272/14 Vad skall jag skicka pengarna någonstans svar mig

Referensnummer :ORNT INT / 7272/14
Namn: [redacted]
Datum : 29 maj 2020
Information om insättningsleverans:Från London (Storbritannien) till Sverige

Uppmärksamhet: [redacted]

Hej fru, detta är för att informera dig om att vi har tagit emot din e-post, och vi använder också detta privilegierade för att skicka dina representativa kontoansvariga bankkontouppgifter i Sverige, du är råd att följa våra instruktioner och överlämna svenska kronor 200,000 SEK till vårt konto officiellt bankkonto som anges nedan och komma tillbaka till oss med skannad fotokopia av ditt betalningskvitto och sedan kan du betala saldot kronan 152,000 SEK på måndag madam. Så snart vår kontoansvarig bekräftar din ingen inspektionsgodkännande avgift så fortsätter vi vidare och överföra avgiften till den anpassade tjänstemannen omedelbart för att de ska kunna ge oss en diplomatisk gul etikett på ditt paket som skulle täcka ditt paket från ytterligare problem i ditt land.

Obs: snälla måste du följa våra instruktioner och betala 200 000 SEK idag till vårt representativa kontoansvariga konto så kan du betala saldot 152 000 SEK på måndag vilket kommer att bli enklare för dig fru, så du måste följa vår instruktion och göra vad vi har instruerat dig att göra fru bankkontouppgifterna nedan:

Namn: [redacted]
Bankgiro: [redacted]
OCR-nummer: [redacted]
Banknamn: [redacted]

Vi förväntar oss att höra från dig snart, kom ihåg att skicka oss en skannad fotokopia av ditt betalningskvitto, så att vi kan gå vidare och överföra ingen inspektionsavgift till den anpassade tjänstemannen omedelbart för att de ska kunna släppa ditt paket så kan vi leverera ditt paket till dig i Sverige utan problem.

Försök att förstå att detta är en mycket allvarlig fråga och vi behöver att du vidtar omedelbara åtgärder för att göra betalningen i tid. Om du inte gör betalningen i tid, kommer Storbritannien anpassade skanna och öppna ditt paket för korrekt verifiering.

Direktör för verksamheten;Evans brown.
(Allen sa att rederiet 2013)

Bild 1: Email från förundersökningsprotokoll fall F.

7.2.1.3. Val av plats

Avslutningsvis ingår även val av plats under steg 1. I Nigeriafallen faller det sig naturligt att brottsplatsen är online då förövare och offer befinner sig i olika länder. Val av plats innefattar även fysiska platser vilket vi sett exempel på i de svenska fallen där förövarna möter sina offer fysiskt, även om kommunikationen likaså sker online i dessa fall. De internetforum som används för att hitta offer är samtliga välkända date- eller sociala medier forum. Då plattformarna är etablerade och ingår i många människors vardag kan det vara strategiskt och rationellt att välja just dessa då det troligtvis är det mest effektiva sättet att nå ut till offer. En annan orsak till val av plats kan vara att plattformarna som väljs är de plattformar som ingår i bedragarnas vardag vilket snarare talar för att det sker på rutin än via rationalitet.

7.2.2. Steg 2: Inlogg

Steg 2 innefattar akten då gärningspersonen gör entré på den betänkta brottsplatsen (Sosnowski et al., 2020:388). Då en stor del av brottsligheten av romansbedrägerier begås online har steg 2 tolkats som handlingen då förövaren loggar in på ett forum där det första mötet med offer sker. Plattformar som förekommer i vårt material är *Facebook*, *Hangout*, *Tinder*, *Instagram*, *Kik*, *Badoo*, *Happy Pancake*, *Inner Circle* och *Elitsinglar*. Många gånger inleds kontakten på ett forum men förflyttas senare till ett annat vilket kräver att förövaren har profiler på flera sidor. Det finns en skillnad i de forum som används i Nigeriafallen och de forum som de svenska förövarna väljer då plattformarna som förekommer i Nigeriafallen är större internationella sidor, såsom *Facebook* och *Instagram*, medan mindre datingsidor som *Happy Pancake* och *Elitsinglar* används i de svenska fallen.

7.2.3. Steg 3: Förhandsvillkor

Vår tolkning av steg 3 inkluderar skapandet av alias och narrativ samt utformandet av profiler. I denna sekvens skapas grunden för nästkommande steg i brottsprocessen och profilens innehåll blir således byggstenarna för narrativet som förövaren kommer presentera för offret. Steg 3 innefattar att ta till försiktighetsåtgärder såsom att undvika att använda fotografier som blivit publicerade på varningssidor om bedragare. Enligt Kopp et al. (2015:215-216) är denna sekvens avgörande för utförandet av brottet och förövaren antas anstränga sig för att utforma en så lämplig profil som möjligt. I fallen som studerats har vi inte kunnat utläsa om eller hur profilerna föregåtts av en noggrann planering. Vi kan därmed inte dra några slutsatser kring gärningspersonernas ansträngningsgrad eller grad av rationalitet i deras val.

I de tre svenska fallen (A, B och C) uppgav förövarna sina riktiga identiteter, även om förövarna i två av dessa fall utgav sig för att ha egenskaper och tillgångar som inte stämde överens med verkligheten. Till skillnad från Nigeriafallen valde dessa förövare att inte skapa falska profiler på olika plattformar online, vilket är annars är ett vanligt förekommande tillvägagångssättet i romansbedrägerier (Rege, 2009:498). Utifrån det material som ligger till grund för denna rapport har vi inte kunnat utläsa om de svenska fall (A, B och C) haft en planerande fas där de bestämt vilka egenskaper de ska föra fram och vilket narrativ de ska bygga kring sig själva. I fall A och B är det däremot tydligt att förövarna är måna om att presentera sig som personer med kunskap om pengar.

Samtliga bedragare från Nigeriafallen utgav sig för att ha positioner i yrken som inger hög status. I dessa fall var offren uteslutande kvinnor. Här syns likheter med Whittys (2013:677) studie som visar att manliga romansbedragare som vill bedra heterosexuella kvinnor utger sig för att ha fina yrken. Vidare visar Kenrick et al. (1990:114) studie att kvinnor tenderar att söka sig till män med hög socioekonomisk status vilket kan vara en anledning till bedragarnas val av yrke. Fall C särskiljer sig från samtliga övriga fall då förövaren uppger att hon har lite pengar och riskerar att hamna hos Kronofogden och har inte goda förutsättningar att betala tillbaka de pengar som hon får av offret, vilket samtliga andra gärningspersoner uppger att de kan och ska göra.

Vår tolkning av steg 3 innefattar även att bedragaren ska förutse eventuella hinder för att bli påkommen. I fall F (som utgörs av flera målsägande) uppger ett av offren att förövaren använder samma profilbild men olika namn när han kontaktar olika kvinnor. Detta märker målsägande då en väninna till henne blir kontaktad av en man med samma profilbild men med ett annat namn. Här tros bedragaren inte ha förutsett risker som kan leda till att han blir påkommen, alternativt bedömt att detta inte utgör en risk. En annan målsägande från fall F berättar att hon googlat bilden som var bedragarens profilbild och upptäckt att bilden var tagen från Cafékedjan *Joe & The Juice*. Ett annat unikt exempel i materialet (fall H) är en bedragare som utgav sig för att vara Brad Pitt. Instagramprofilen följde inte många konton och hade inte heller många följare vilket kan verka osannolikt och tyder på att bedragaren inte ansträngt sig i skapandet av den falska profilen.

Ovan nämnda exempel indikerar att bedragare kan agera oaktsamt i skapandet av sitt alias. En tidigare studie (Kopp et al., 2015) har visat att varje påhittad karaktär i ett romansbedrägeri är unik, då den personliga historien är specifikt lämpad och anpassad för bedrägeriet. Denna tidigare forskning kan inte bekräftas av resultaten från de nio fallen då vi snarare sett indikationer på att samma alias, profilbilder, narrativ och rekvisita återanvänds.

Detta har varit tydligast i Nigeriafallen. Huruvida förövarna i fallen där bedragarna använder sin egen identitet varit mer rationella och anpassat vad de sagt till de separata offren kan vi inte dra några slutsatser kring. Vi kan däremot se att egenskaper och kunskaper som förövarna från fall A och B påstår sig ha återupprepats när de bedrar flera offer, alltså återanvänder de förskönade historier om sig själva. Detta visar på rationalitet och förövarna resonerar, får man anta, att detta är narrativ som "går hem" hos offren.

7.2.4. Steg 4: Identifiering av lämpliga offer

Vårt material visar tydliga mönster i karaktärsdragen hos brottsoffren då majoriteten är kvinnor, singlar och flera uppger att de har en historia av sjukdom (depression, hjärnblödning, sjukskrivning och sjukpensionär). Flera av de utsatta uppger att de är godtrogna (fall A och I), ensamma (fall F och I) och isolerade (fall F och H). I ett förhör med en målsägande i fall A uppger målsägande att bedragaren vänder sig till "dem som är lättast". I några få fall framgår det att offren har ekonomiska tillgångar i form av en bostadsrätt eller vinst från en bostadsaffär. Vi kan däremot inte utläsa av materialet om det är dessa typer av individer som oftast faller offer för romansbedrägerier eller om bedragarna riktar sig till individer med dessa karaktärsdrag och tillgångar.

Vid ett enstaka fall (fall C) är det målsägande som själv vänder sig till förövaren och romansbedrägeriet förgås alltså inte av att förövaren aktivt söker upp ett lämpligt offer. Förövaren i detta fall ser snarare en möjlighet att tillskansa sig pengar och utnyttjar tillfället. Målsägande i detta fall är en man vilket är ovanligt bland våra studerade fall. Däremot har Whitty (2013:665) konstaterat att romansbedrägerier är ett genusneutralt brott där både män och kvinnor kan falla offer.

7.2.5. Steg 5: Initiativtagande

I steg 5 närmar sig förövaren målet för första gången (Sosnowski et al., 2020:388) vilket i vår studie representeras av när den första kontakten med offret tas. I majoriteten av fallen har kontakten initierats av att bedragaren och målsägande matchat på ett datingforum alternativt att bedragaren skickat en vän-förfrågan eller ett meddelande. I fall E och F uppger målsägande att de till en början var tveksamma till personen som försökte ta kontakt med dem och ignorerade eller nekade därför vän-förfrågan. Efter upprepade försök från bedragarna accepterade målsägande till slut förfrågan. De två målsäganden resonerar på följande vis:

> Den tredje gången skrev han "snälla snälla du kan väl prata med mig" och då tänkte jag att det inte var så farligt och accepterade hans vänförfrågan. (Polisförhör med målsägande. Fall F)

> I don’t know. So then uh, for week, couple of weeks later I saw his name agai [*sic*].., I saw his uh, profile again. So then I responded because he wanted me to answer. (Polisförhör med målsägande. Fall E)

Att bedragarna upprepat hör av sig till samma person visar på hängivenhet och rationalitet. En annan möjlighet är att förövarna sänder ut vän- eller följarförfrågningar utan eftertanke och av misstag skickar förfrågningar till samma personer upprepade gånger. Utifrån rapportens material kan vi inte veta om förövarna är selektiva med vilka de tar kontakt med eller om de rör sig om massutskick.

Förövarna i fall A och B har använt datingsidor som är skapade för att människor ska finna kärleken medan plattformarna *Facebook* och *Instagram*, som används i fall D-I, inte har som huvudsyfte att fungera som datingforum. Förövaren i fallen närmar sig alltså offren via olika plattformar men har gemensamt att de vill inleda en (påhittad) kärleksrelation.

7.2.6. Steg 6: Manipulering

I steg 6 arbetar gärningspersonerna med att skapa förtroende och manipulera offren att tro att de förmedlade känslorna är äkta. Följande steg innehåller omfattande information av hur manipulationen utspelas, varför vi valt att dela upp avsnittet i underrubriker.

7.2.6.1. Inledande kontakt och relationsskapande

Gemensamt för fall A och B är att de tilltalade till en början är generösa och bjuder sina målsäganden på resor och middagar, för att sedan berätta att de tappat sina kontokort och därför inte kan betala för saker och ting. Gärningspersonerna manipulerar då offren att skaffa kontokort och telefonabonnemang åt dem vilket är en del av bedrägeriet. En likhet mellan de två fallen är även att målsäganden vittnar om att kärleksrelationen gått fort fram och flera gånger har gärningspersonen i princip flyttat in hos dem.

I samtliga tre svenska fall träffar förövarna målsäganden och de tilltalade målar upp framtidsplaner för dem som par. I fall A och B handlar det om framtida köp av lägenhet och utlandsresor. Fall C särskiljer sig från övriga fall då det inte inleds någon relation utan målsägandens förhoppning är att en kärleksrelation ska kunna inledas i framtiden. Detta förutsatt att den tilltalades ekonomiska situation först stabiliseras. Förövaren uppger att hon på

grund av sin ekonomi inte är redo att ingå en relation och offret erbjuder sig därför att låna ut pengar. Detta skiljer sig från våra övriga fall och tidigare forskning om hur romansbedrägerier vanligtvis går till där gärningspersonen inledningsvis är den som betalar för saker och ting samt tar första kontakten (Cross, 2020).

I Nigeriafallen överöser förövarna sina offer med komplimanger, dikter och skickar blomsterbud. Målsäganden berättar i förhör att de även chattar om vardagliga ting, utbyter tankar och känslor och på så vis kommer varandra nära och en kärleksrelation inleds så småningom online. Gemensamt för samtliga fall är att förövarna har en tät kontakt med sina offer och kommunicerar i många fall flera gånger per dag och ett brottsoffer från fall D vittnar om att de även hörs nattetid. Den intensiva kontakten kan tolkas som en taktik förövarna använder för att uppta stora delar av offrets tid och uppfylla offret med deras relation. Detta kan i förlängningen isolera offret från omvärlden, vilket tidigare forskning (Rege, 2009:498) skrivit är vanligt förekommande. Att offer blir isolerade är dock inget som kan bekräftas med vårt material. I fall A bedrar gärningspersonen flera av offrets närstående på tillgångar och inkluderar även dem i bedrägeriet, vilket är motsatsen till att isolera brottsoffret bort från sina nära och kära.

7.2.6.2. Narrativ och förändringar i framtoning

I flera av Nigeriafallen handlar historien förövarna för fram om att offret ska ta emot ett paket med tillgångar som tillhör förövaren, offret behöver bara betala tullavgiften. Genom att bygga upp ett sådant scenario där offret anförtros tillgångar vill förövaren skapa en tillit hos offret. I gengäld visar offret att hon litar på sin förövare genom att betala den dyra fraktkostnaden som ofta uppgår till flera tiotusentals kronor. De förekommer också fall då målsägande har fått logga in på förövarens internetbank samt fått ta del av hemliga koder och liknande. Förövaren visar att han litar på offret som då blir mer benäget att agera godtroget tillbaka. I de två svenska fallen (A och B) där förövarna framställer sig själva som pengakunniga visar de sina offer videos på hur mycket pengar de har vilket gör att brottsoffren inte betvivlar att de tilltalade kommer kunna betala tillbaka. I dessa två fall har även förövarna till en början varit generösa vilket bidrar till att få målsäganden att tro att de ska få tillbaka sina pengar. Förövarna i alla fall förutom fallet C har manipulerat offren till att ha en tro dels på dem som personer, dels till deras ekonomiska kapital och möjlighet att betala tillbaka.

Samtidigt som förövarna i Nigeriafallen målar upp en fasad av att ha mycket pengar befinner de sig ofta i utsatta krissituationer. Detta stämmer överens med vad Whitty (2013:677) skriver gällande att gärningsmän vill framstå som emotionellt sårbara då många män i vårt

material uppger att de är änkemän med barn och har ingen annan än offret som kan hjälpa dem. Männen säger att de befinner sig i akuta situationer som behövdes lösas brådskande, i fall F handlar det exempelvis om att mannen blivit skjuten i benet. Tillvägagångssättet att stressa offret till förhastade beslut liknar taktiken som används av organisationer som agerar i boiler room-operations (Barnes, 2017:50). Barnes (2017) studie har endast kunnat dra slutsatser om boiler room-operations när det kommer till investeringsbedrägerier och i vår kännedom finns inga övriga studier som har kunnat peka på att romansbedrägeri utgörs av en sådan typ av organisering. Därför kunde vi tidigare varken dementera eller bekräfta att romansbedragare opererar på liknande vis. I vårt material har vi däremot kunnat utläsa tendenser till att bedragarna i Nigeriafallen opererar i likhet med boiler rooms operationer detta då de agerar i större nätverk och använder liknande tekniker. Även i ett av de svenska fallen (fall C), som utgörs av två förövare, finner vi likheter med taktiker som används i boiler-rooms. Detta då förövarna stressar offret till att ta förhastade beslut genom att skriva att "du har 10 minuter på dig att betala".

Det brådskande och utsatta narrativet förs fram dels för att få brottsoffret att känna sig speciell, dels för att brottsoffret ska känna ömkan med gärningspersonen och dels för att markera hur allvarlig situationen är. Målsäganden blir mer benägna att hjälpa till även om de vanligtvis inte skulle lånat ut pengar. I fall A berättar ett målsägande att hon lånar ut sin bil till gärningspersonen, vilket hon aldrig gjort till någon tidigare, eftersom hon litade på förövaren. Nedan är utdrag ur två polisförhör där det framgår att förövare genom hot utnyttjar målsägandets samvete och hon försöker intala sig själv att lita på gärningspersonen.

> [Målsägande] förklarade för honom att hon inte kunde göra det här, att hon inte visste vem han var och hon sa att hon inte litade på honom, i och med att hon inte hade träffat honom. [Bedragarens alias namn] reagerade först med att bli ledsen och sedan blev han arg. Han frågade om [målsägande] skulle "lämna honom i sticket", vilket gjorde att [målsägande] fick dåligt samvete och det här höll på fram och tillbaka. /…/ Då var han arg, hans röst var förändrad och han blev nästan hotfull, på något sätt, och [målsägande] kände att hon slutade fungera. Hon tycker att det är svårt att förklara, men hon blev rädd och det var som att hon tog bort sig själv. Till slut kom de fram till att [målsägande] skulle skicka pengarna när hon hade fått dem. Hon märkte att när hon gjorde [bedragarens alias namn] glad, så kom de tillbaka till hur det hade varit i början. Hon försökte övertala sig själv att lita på honom och så rullade det bara på. Det blev lån på lån, plötsligt var hon uppe i 935 000 kronor, och hon blev så rädd. (Polisförhör med målsägande. Fall D)

> [Målsägande] förklarade att hon inte kunde skicka mer pengar, hon kunde inte låna mer pengar. När hon inte skickade mer pengar sa de vilken dålig människa [målsägande] är, att hon är en idiot och att hon inte var mänsklig. [Bedragarens alias namn] skrev till henne och undrade om hon ville att han skulle dö. (Polisförhör med målsägande. Fall F)

Förövarnas framtoning gentemot offren kan förändras, ofta som en följd av att offret nekar att låna ut pengar. Detta går i linje med vad tidigare forskning visar om romansbedragares tillvägagångssätt och plötsliga förändring i beteende och humör (Whitty, 2013:672). Det visar även hur skickliga förövarna är på att manipulera offren och de lovar alltid sina offer att de ska skicka tillbaka pengarna. Då blir förövarna i många fall hotfulla, tjatar och försöker övertala offret. Vid detta stadie har förövarna etablerat en så pass nära relation med offret att offret ser det som en reell risk att gå miste om relationen om pengar inte lånas ut.

7.2.6.3. Bedragares kommunikation

I Nigeriafallen bygger relationen och förtroendet mellan förövare och offer nästan uteslutande på chattkonversationer och email, i få fall har det förekommit telefon- eller videosamtal. Majoriteten av de samtal som har förts har dock brutits, haft dålig videokvalitet eller så har målsägande fått telefonnummer som inte fungerar (fall F). Det har även förekommit fall där målsägande föreslår samtal men bedragaren förklarar att det inte är möjligt på grund av dålig uppkoppling (fall F), att det är riskfyllt att ringa då han är soldat eller för att talibaner hackar telefonen (fall D). Brottsoffren säger att gärningspersonernas alias har förklaringar till allt vilket de icke genomförbara telefonsamtalen är ett exempel på. Att föra konversationerna över textmeddelanden i stället för över telefon gör också att meddelanden finns kvar, vilket Whitty (2013:678) menar kan leda till att relationen blir starkare då offret kan gå tillbaka och läsa om meddelanden. Om detta är anledningen till att majoriteten av korrespondensen sker via chatt kan vi inte bekräfta utifrån vårt material. En annan tänkbar anledning till att förövarna föredrar att chatta framför att prata i telefon kan vara för att det är tidseffektivt då de kan återanvända rekvisita i form av chattmeddelanden och emails. En tredje orsak kan tänkas vara att det är lättare att dölja sin identitet via skrivna meddelanden. På så vis kan även fler medbrottslingar interagera med offret utan att denne märker vem det är som ligger bakom chattandet.

I likhet med Koon och Yoongs (2013) studie som visat på språkliga felaktigheter i bedragares emailkonversationer visar även vårt material att email och meddelanden i vissa fall är slarvigt formulerat, har dåligt språkbruk samt bristfällig översättning. En målsägande från fall F berättar dessutom att bedragaren kallar henne vid fel namn. Det framgår inte i

förundersökningsprotokoll eller domar att det dåliga språkbruket är något som målsägande reflekterar över nämnvärt utan de tycks ha överseende med det. Ett målsägande från fall D förklarar att gärningspersonen egentligen pratar engelska men har ett verktyg som översätter till svenska. På bild 2 kan vi se hur en direktöversättning från engelskans *honey*, som kan används som smeknamn på någon man håller kärt, blir honung på svenska vilket inte har samma betydelse.

Bild 2: Utdrag ur konversation mellan målsägande och förövare i fall F.

Utöver de felaktigheter vad gäller språk tycks konversationerna inte alltid ha en logisk följd. Bild 3 visar ett utdrag från en konversation där en bedragare svarar offret med ett meddelande som inte tycks passa till offrets föregående meddelande. Detta kan bero på att materialet är förberett och något förövare återanvänder i flera sammanhang.

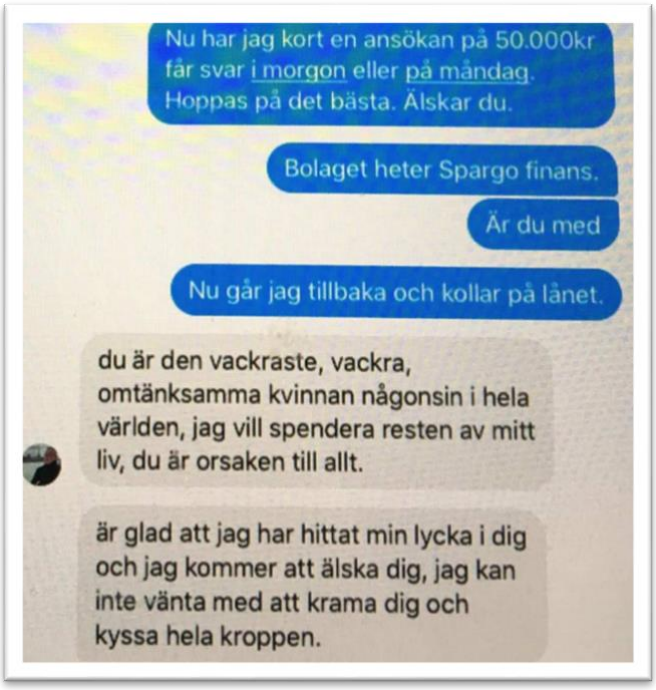

Bild 3: Utdrag ur konversation mellan målsägande och förövare i fall G.

Att återanvända rekvisita möjliggör för förövare att svara snabbt och på så vis upprätthålla en intensiv kontakt med offren, vilket kan vara del av deras strategi. Genom att ha ett förberett material kan det även tänkas vara lättare för förövare att ha kontakt med flera offer samtidigt och bedrägerierna kan därmed effektiviseras. Detta tillvägagångssätt kan indikera att det finns en idé om att bedrägerierna ska efterlikna affärsmässiga verksamheter i fråga om produktivitet som i längden förväntas leda till ekonomisk vinst (Cornish & Clarke 2001:43).

7.2.7. Steg 7: Genomförande

Steg 7 handlar om utförandet då gärningspersonen får pengar av offret. I brottstypen bedrägeri är pengaöverföringen samt det manipulerande elementet en del av brottet (SFS 1986:123) men den sistnämnda processen omfattas av crime scripts steg 6. Steg 7 fokuserar därför mer på narrativet som gärningspersonen presenterar om att vara en person som behöver pengar samt tillfället/tillfällena då förövaren till slut ber om pengar. I vårt material kan vi se att tidpunkten då förfrågan om pengar kommer varierar men vanligast är att offren uppger att pengar kommer på tal efter cirka en månad. Tidsaspekten tyder på ihärdighet då förövare lägger ned mycket tid och som vi tidigare skrivit är kommunikationen intensiv. Det tros vara viktigt att skapa ett förtroende och interagera med offret under en längre tid innan pengaöverföringen kommer på

tal. Tillvägagångssättet talar således för att förövarnas strategi bygger på rationalitet och målmedvetenhet.

I samtliga Nigeriafall planerar förövaren att komma till Sverige och det är denna del i narrativet som ligger till grund för förfrågan om pengar. För att komma till Sverige måste gärningsperson i flera fall avbryta sitt tjänsteuppdrag. Han måste då betala för en ersättare eller på annat sätt betala sin arbetsgivare för att få komma loss, samt betala för pass, läkarkontroller och andra typer av intyg. Dessa kostnader ber bedragaren målsägande låna ut pengar till då gärningspersonen, av olika anledningar, inte har tillgång till sina pengar där han uppger befinna sig. Bedragaren kan då skicka en lista till brottsoffret över ersättare med en summa för vad varje kandidat skulle kosta. Målsägande får då själv välja person utifrån hur mycket hon är beredd att betala och blir på så vis involverad i bedragarens process att komma till Sverige.

Ibland blir målsägandet kontaktat av ett nytt alias som påstår sig vara mannens arbetsgivare eller likande och målsägande får således kontakt med flera auktoritära personer. I flera Nigeriafall framförs en historia om att målsägandet ska få ta emot ett paket som tillhör förövaren och det är i dessa fall vanligt att målsägandet blir kontaktad av tullpersonal, fraktbolag eller liknande. Historien kan upplevas som mer trovärdig när fler aktörer inkluderas. Tidigare forskning visar att dessa utomstående karaktärer är personer som offret kan lita på (Whitty, 2013:671) vilket stämmer överens med vad vi kunnat utläsa från vårt material. Vad som även framkommer i vårt material, till skillnad från vad vi läst i tidigare studier, är att bemötande från dessa personer och företag är av varierande karaktär. I flera fall är meddelanden hotfulla (se citatet nedan) och i andra fall agerar den externa kontakten artigt och professionellt och ställer kontrollfrågor till brottsoffret (se bild 5).

> [Målsägande] fick ett meddelande från ett företag, Allen Delivery Company, som skulle leverera paketet till henne att hon skulle betala 88 000 kronor. /…/ Det kom fler och fler propåer från företaget som ville ha mer pengar. /…/ [Målsägande] uppfattade mailen från företaget som var väldigt hotfulla, de hotade med att hon skulle få fängelse om hon inte betalade. Hon har tagit alla sina sparpengar, sålt sina fonder och lånat från olika banker och vänner för att kunna betala. (PM sammanfattning av ärende. Fall F)

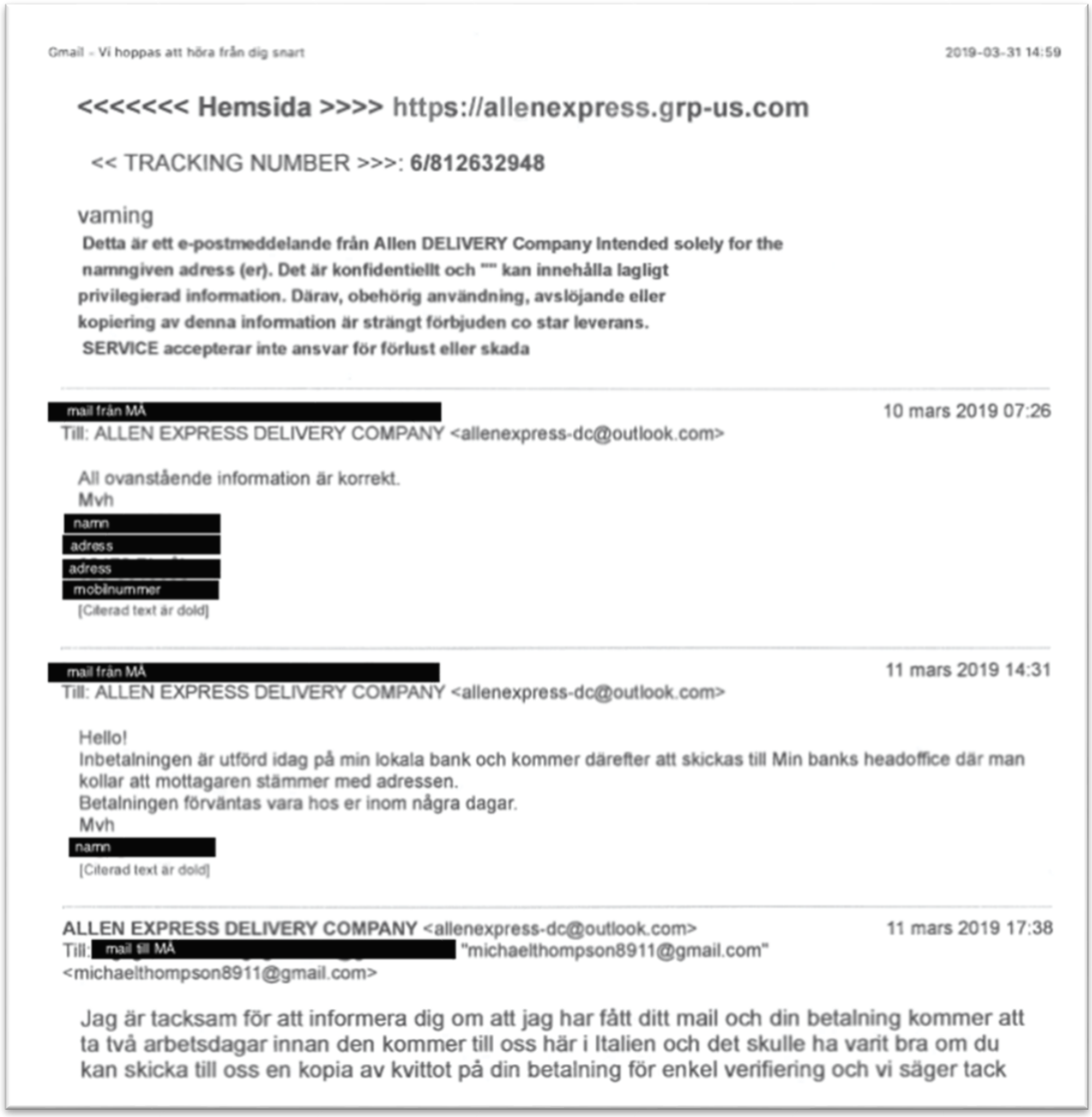

Gmail - Vi hoppas att höra från dig snart 2019-03-31 14:59

<<<<<<< Hemsida >>>> https://allenexpress.grp-us.com

<< TRACKING NUMBER >>>: 6/812632948

varning

Detta är ett e-postmeddelande från Allen DELIVERY Company Intended solely for the namngiven adress (er). Det är konfidentiellt och "" kan innehålla lagligt privilegierad information. Därav, obehörig användning, avslöjande eller kopiering av denna information är strängt förbjuden co star leverans. SERVICE accepterar inte ansvar för förlust eller skada

[redacted] 10 mars 2019 07:26

Till: ALLEN EXPRESS DELIVERY COMPANY <allenexpress-dc@outlook.com>

All ovanstående information är korrekt.
Mvh
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[Citerad text är dold]

[redacted] 11 mars 2019 14:31

Till: ALLEN EXPRESS DELIVERY COMPANY <allenexpress-dc@outlook.com>

Hello!
Inbetalningen är utförd idag på min lokala bank och kommer därefter att skickas till Min banks headoffice där man kollar att mottagaren stämmer med adressen.
Betalningen förväntas vara hos er inom några dagar.
Mvh
[redacted]
[Citerad text är dold]

ALLEN EXPRESS DELIVERY COMPANY <allenexpress-dc@outlook.com> 11 mars 2019 17:38

Till: [redacted] "michaelthompson8911@gmail.com" <michaelthompson8911@gmail.com>

Jag är tacksam för att informera dig om att jag har fått ditt mail och din betalning kommer att ta två arbetsdagar innan den kommer till oss här i Italien och det skulle ha varit bra om du kan skicka till oss en kopia av kvittot på din betalning för enkel verifiering och vi säger tack

Bild 5: Emailkonversation mellan målsägande och Allen Express. Fall F.

I de fall där emailen från utomstående aktörer är av hotfull karaktär är mannen som offret har en onlinerelation med sällan hotfull. Vår tolkning av detta är att det finns en bakomliggande strategi om att upprätthålla offrets bild av profilen som trygg och snäll, samtidigt som hot krävs för att få offret att skicka pengar. I de fall där den ytterligare kontakten ställer kontrollfrågor (adress och likartade uppgifter) tycks detta göras för att visa att fraktbolaget är seriöst och på så vis inhysa förtroende hos offret. Fraktbolagen är ofta påstridiga och vill försäkra sig om att offret gjort pengaöverföringen och vid ett enstaka fall (H) rekommenderar fraktbolaget målsägande att gå till en fysisk bank för att garantera att överföringen blir genomförd.

Anledningen till att detta inte sker i fler fall förmodas vara för att upptäcktsrisken ökar då bankpersonal kan ställa sig frågande till målsägandens transaktion.

Ett resultat som är gemensamt för samtliga fall, både de svenska fallen och Nigeriafallen, är att målsägande uppger att förövaren har förklaringar till allt. Förövarna behöver kunna förklara varför de behöver pengar, varför de själva inte kan stå för kostnader, varför de inte kan vara skrivna på en lägenhet, varför de missat ett flyg med mera. I narrativen där förövaren ska frakta ett paket uppges bland annat följande förklaringar; paketet har blivit försenat på grund av Covid-19 (fall H), paketet har blivit beslagtaget av tullen på grund av den stora summan pengar det innehöll eller så uppges det finnas en risk att terrorister kan få tag på paketet (fall F). Varje enskild (bort)förklaring som bedragaren kommer med leder till att bedrägeriet blir utdraget vilket genererar fler tillfällen att be offret om pengar.

Ytterligare en gemensam nämnare i flera fall, både svenska och nigerianska, är att förövaren kommer med anvisningar till målsägandet. Det kan röra sig om detaljerade instruktioner över hur ansökningsformulär för kreditkort ska fyllas i (fall B), vad målsägande ska uppge om banken ifrågasätter en pengatransaktion (fall F) eller vilka chattforum som gärningspersonen och offret ska använda (fall F, fall H). Dessa instruktioner är en tydlig del av steg 7 och flera målsägande uppger i förhör att de agerat enligt de instruktioner de fått av gärningspersonen. Detta förutsätter dock att de föregående stegen är väl genomförda så att förtroendet mellan förövaren och brottsoffret är etablerat. Att förstå och se på bedrägeriet som en process med en serie av steg kan ge en förklaring och skapa en förståelse till vad som krävs för att till slut kunna få offret att “låna” ut pengar (Whitty, 2013:676). När dessa steg är noggrant utförda har det förtroende som krävs skapats vilket är en förutsättning för att bedrägeriet ska kunna begås.

7.2.8. Steg 8: Förfarandet efter

Steg 8 handlar om hur förövaren agerar efter pengaöverföringen och vi har under detta steg även identifierat att bedrägeriet antingen kan avslutas eller att manipulationen och genomförandet upprepas genom nya strategier. Då offret börjar bli misstänksam eller av annan grund slutar skicka pengar har vi kunnat utläsa tre möjliga scenarion:

1) förövaren blir hotfull och tar till andra brott
2) förövaren fortsätter att manipulera offret
3) kontakten avslutas

Dessa scenarier liknar de tre sista stegen som Whitty (2013:680) identifierat i sin modell om bedragares övertygande tekniker i romansbedrägerier. Whittys tre avslutande steg innefattar att bedragaren tar till nya tekniker för vidare manipulation, inkluderar fler brott eller att offret förbiser varningssignaler och går tillbaka till samma, eller en ny, bedragare.

7.2.8.1. Scenario 1 - hotfullt beteende

Om bedragaren inte lyckas få mer pengar kan framtoningen ändras från att ha varit kärleksfull till att endast fokusera på pengar och i flera av fallen har målsägande även vittnat om att bedragaren blivit hotfull. Detta går i linje med tidigare studier som visat en koppling mellan romansbedrägeri och hot samt utpressning, där förövare exempelvis kan hota med att sprida skickade fotografier om offret inte levererar pengar (Cross, 2020:924; Rege, 2009:502). I fall D förs hot fram via ett påhittat fraktbolag som hotar med att döda offret om denne inte säljer sin bil för att få fram mer pengar. En annan målsägande i samma fall har uppgett att fraktbolaget hotat om att polisanmäla offret för penningtvätt. I fall C och F förekommer hot om att bränna ned offrets bostad. Det är i steg 8, den avslutande delen, som främst provocerar gärningspersonerna till att begå fler brott. Att det är i slutet av brottets tidslinje går i linje med tidigare forskning (Cross, 2020:924).

I fall C säger målsägande att gärningspersonen till en början var tacksam för pengarna hon fick men sedan blev mer hotfull, arg och krävande. I detta fall eskalerade det till att gärningspersonen sa att det var målsägandens fel om gärningspersonen hamnade hos Kronofogden och skulden lades således på brottsoffret. Utöver detta hotade förövaren målsägande att anmäla honom för sexuella trakasserier, förföljelse och andra påhittade grunder och detta fall är även det enda fall där fysisk misshandel förekommer. Att fysiskt misshandla offret, skiljer sig från det vanliga tillvägagångssättet för romansbedrägerier och våra andra studerade fall. Forskning (McCord & Conway, 2002:25) visar att unga som begår sina första brott i tidig ålder i större grad tenderar att begå våldsbrott vilket kan förklara varför fall C (som utgörs av materialets yngsta förövare) är det enda av de nio fallen där fysiskt våld används.

Vi kan se att det i de svenska fallen förekommer en variation av brott och romans-bedrägeriet blir därmed en del av en större brottskedja. Det kan röra sig om urkunds-förfalskning, häleri, oredligt förfarande (fall A), ringa narkotikabrott (B) misshandel, grov stöld, försök till utpressning och skadegörelse (fall C)**.** Att dessa brott inte begås i Nigeriafallen kan förklaras med att majoriteten av de nämnda brotten inte är möjliga att begå online. Forskning (Carrington, 2014:554) om organisering och medbrottslighet visar att brottstyp är en avgörande faktor för om brott utförs av fler än en person vilket kan vara ytterligare en

förklaring till att vissa brott begås i de svenska fallen men inte i Nigeriafallen. Förekomsten av hot är däremot gemensamt för både de internationella och nationella fallen. Detta gör att vi kan konstatera att hot är ett brott som är vanligt förekommande i samband med romansbedrägeri oavsett vilken konstellation gärningspersonerna är en del av, antalet offer, förövarens ålder och etnicitet. Däremot tycks andra brott så som häleri, stöld och skadegörelse förutsätta att förövaren och offret träffas fysiskt.

7.2.8.2. Scenario 2 - fortsatt manipulation

När gärningspersonens sätt att kommunicera förändras kan det förstärka målsägandens misstanke om att hen blivit bedragen alternativt vara det som gör att offret kommer till insikt om att det rör sig om bedrägeri. Kontakten kan också avslutas om offrens vänner misstänker att det rör sig om ett brott (fall A och B). I fall B får offrets vänner kännedom om förövarens tidigare bedrägeridom och informerar målsägande om detta. Här väljer målsägande att fortsätta kontakten med bedragaren under en kortare period då hon hoppas att gärningspersonen ska skicka tillbaka hennes pengar.

Utöver nära och kära kan utomstående, som exempelvis banker eller polisen, vara aktörer som får offren att inse att de blivit utsatta för bedrägeribrott. Polismyndigheten (2022a:12) rapporterar att romansbedrägerier oftast upptäcks av banker vilka reagerar på avvikande transaktioner. I fall F uppger ett målsägande att hon inte tror på att hon blivit lurad även om polisen säger detta medan ett annat målsägande i samma fall blir övertygad om att hon blivit bedragen när polisen pratar med henne. Här antas insikten (eller bristen på insikt) ha att göra med hur pass manipulerad offret blivit under de tidigare stegen. I fall F har ett målsägande kontakt med förövaren efter att polisen informerat henne om att de misstänker bedrägeribrott. Målsägande uttrycker en stark övertygelse om att mannen hon har kontakt med är äkta trots polisens brottsmisstanke vilket framgår i citatet nedan.

> [Målsägande] ville avvakta med att anmäla händelsen, för [gärningspersonens alias namn] hade ju inte gjort något fel och hon var rädd för att [gärningspersonens alias namn] skulle råka illa ut och för att hon då aldrig skulle få hem honom. /…/ [Målsägande] har frågat [gärningspersonens alias namn] om hur hon skall göra med polisanmälan. Hon har även berättat att de skall hållas förhör med henne idag. [Gärningspersonens alias namn] sa att det får bära eller brista för det är ju något som är skumt och lurigt. De pratade om att det kanske inte är första gången som pengar försvinner snabbt ur landet och att det kanske är någon som satt detta i system. /…/ [Gärningspersonens alias namn] är kvar i Jemen och hon har fortfarande daglig

kontakt med honom. [Målsägande] hoppas att detta inte gör så att han råkar illa ut. (Polisförhör med målsägande. Fall F)

Här går det att se likheter med Whittys (2013:676) resultat som visar på *upprepad viktimisering* där offret har skapat så pass starka känslor att denne går tillbaka till bedragaren även då offret fått information om att denne är utsatt för bedrägeri. Nedan berättar målsägande varför hon inte lämnade bedragaren trots att hon från början förstod att hon blev lurad.

I vilket skede upplevde du att du blivit vilseledd?
Jag vet inte när jag förstod att jag var vilseledd. Jag förstod nog någonstans att jag var lurad hela tiden.
Varför ifrågasatte du inte [gärningspersonens namn] tidigare?
Jag tyckte så mycket om honom och förlitade mig på honom. Jag ville inte förlora honom utan jag tyckte så bra honom och ville ha honom vid min sida.
(Polisförhör med målsägande. Fall A) [Polisens frågor markerade med fet stil].

Vi har även sett fall där offret sänder mer pengar till förövaren i hopp om att få tillbaka sina första pengar som lånats ut. Målsägande har då resonerat att om hon inte lånar ut mer pengar när bedragaren frågar kommer hon ju aldrig få tillbaka sina första pengar. Även här finns likheter med vad tidigare forskning visat om hur offer utsatta för romansbedrägeri tänker (Whitty, 2013:674).

7.2.8.3. Scenario 3 - avslut

I vissa fall har kontakten avslutats kort efter genomförandefasen i steg 7 (pengaöverföringen). Detta sker antingen genom att interaktionen avtar, att offret blir varse om bedrägeriet och väljer att avsluta kontakten (fall G) eller att förövaren själv slutar att svara på sms (en av målsägandes utsaga i fall A) vilket leder till avslut. Som nämns ovan kommer offer ofta till insikt om att de blivit bedragna genom kontakt med polis eller banktjänstemän och i vissa av våra fall (exempelvis fall G) är detta anledningen till att kontakten avslutas.

7.2.9. Steg 9: Avslutning

Det sista steget handlar om att hantera de genererade brottsvinsterna vilket i de studerade fallen till största del handlar om pengar som har inkommit på olika bankkonton. Ett fall (A) särskiljer sig då brottsvinsten, utöver pengar, inkluderar möbler och telefoner som förövaren fått offren att lämna ifrån sig. Som i de flesta typer av brottsprocesser handlar det avslutande steget om

att undangömma olika typer av bevis (Cornish, 1994:161). I Nigeriafallen är gärnings-personerna tilltalade för penningtvättsbrott. Till skillnad från de svenska fallen är det här tydligare hur brottsvinsten hanteras. Detta då arbetsuppgifterna för en målvakt innebär att ta emot, förvara och förflytta pengar. Detta görs för att dölja var pengarna ursprungligen kommer ifrån och vilken som är slutdestinationen - ett agerande för att försvåra bevisningen. Detta kan liknas med vad Barnes (2017:52) skriver om boiler room operations där förövarna använder teknologi för att dölja vart betalningarna skickas. Ett annat tydligt exempel på undanröjande av bevisning är från fall A där förövaren raderar SMS. Utöver detta är det svårt att identifiera tydliga avslut i fallen. Det kan ha att göra med att bedragaren planerar att fortsätta med bedrägeriet, antingen med samma offer eller ett nytt.

I domen i fall F framkommer det att den tilltalade förnekar all kännedom om bedrägeribrott men att han, trots detta, så fort pengarna kommit in på hans kontot omsatt dessa genom flera överföringar. Vidare framkommer det från domen att hans agerande tydligt visar på uppsåt och att han kände till var pengarna kom ifrån. I förundersökningsprotokoll bilagas kommunikation som tilltalade haft med deras banker då bankerna ifrågasätter transaktioner som görs. De tilltalade förklarar för bankerna att pengarna ska gå till bland annat plantering av träd i Afrika, maskiner till en gård i Afrika, familjesupport (fall F) och affärer med bilar (fall D). När det kommer till var pengarna härrör ifrån svarar en tilltalad att hon inte ens var medveten om att det hade kommit in mångmiljonbelopp på hennes konto (fall F) och en annan säger att det är för att en bekant spelat på fotboll och vunnit pengar (fall E). Vi kan inte ta ställning till om detta är riktiga uppgifter men tingsrätten i fall D, E och F menar att förklaringarna brister i logik och att de tilltalade borde ha förstått att pengarna hade ett brottsligt ursprung. Detta mot bakgrund av antalet insättningar, storleken på beloppen och att det härrör från ett stort antal främmande personer. Att med bakgrund av detta även slå fast att de tilltalade borde förstå att de var en del av en större kriminell organisation kan vi inte säga med säkerhet. Att de tilltalade nekar till att de var medvetna om var pengarna kom ifrån, var pengarna skulle och att de hade vetskap om att de var en del av ett större nätverk kan ses som en strategi för att undkomma större inblandning i brottet och därmed få ett mildare straff.

8. Avslutande sammanfattning

I följande avsnitt presenteras våra huvudsakliga slutsatser av studiens resultat med en återkoppling till studiens syfte och frågeställningar. Därefter följer en diskussion om studiens metod och material och resultatens generaliserbarhet. Slutligen presenteras förslag på vidare forskning.

8.1. Slutsats

Denna studie visar att romansbedrägerier genomförs med varierande tillvägagångssätt och i olika konstellationer vilket gör att brottet inte kan förstås som ett enhetligt fenomen. Gemensamt för samtliga fall i denna studie vad gäller tillvägagångssättet är att förövare avsätter mycket tid och resurser på att skapa en relation och vinna offrets förtroende. I sin tur skapar detta grunden för att brottet ska kunna leda till ekonomisk vinning. Denna manipulerande fas är målmedveten från förövarens sida och pågår i ungefär en månads tid innan pengar förs på tal. Ett ytterligare resultat från studien är att förövarnas tillvägagångssätt är återkommande i kontakten med flera separata offer. Det faktum att handlingsmönstret upprepas indikerar på planering och rationalitet samt är resurssparande för bedragaren. Samtidigt kan det argumenteras för att återkommande handlingar snarare talar för att handlandet sker rutinmässigt och därför inte är ett agerande som följts av rationella val. Ytterligare ett resultat som varit tydligt i studien är att hot är vanligt förekommande i fallen, främst som en följd av att offret inte kan skicka mer pengar. Detta visar i sin tur på att det inom romansbedrägeri ofta finns kopplingar till annan typ av brottslighet.

Vad gäller studiens första frågeställning (hur romansbedrägerier genomförs) har flera viktiga aspekter framkommit. Ovan nämnda resultat anser vi däremot är de främsta kunskaptillskotten från denna studie; alltså att romansbedrägerier genomförs genom en intensiv period av relationsskapande, att tillvägagångssätt är återkommande och att romansbedrägeri kan vara en del av en större brottskedja. Det är dessa fynd som tros kunna bidra i skapandet av brottsförebyggande insatser mest.

Flera av studiens resultat ligger i linje med vad tidigare forskning visat om romansbedrägerier, detta främst gällande Nigeriafallen. Likt tidigare studier (Kopp et al., 2015; Rege, 2009:498) visar våra resultat att förövare i Nigeriafallen använder falska alias. I samtliga av dessa fall utgörs narrativet av att bedragarprofilen är i en utsatt situation där offret är den enda som kan hjälpa till, vilket även det samstämmer med tidigare forskning (Whitty, 2013:677). Till skillnad från Nigeriafallen använder förövarna i de tre nationella fallen sin egen

identitet. Vår studie har därmed kunnat bidra med information om vilka typer av förövare som väljer att agera under påhittade alias respektive sina sanna identiteter. Vad gäller kommunikationssätt kan vi konstatera att all kommunikation i de internationella fallen sker online medan i de nationella fallen även förekommer fysiska träffar.

Vad gäller studiens andra frågeställning (i vilka konstellationer som romansbedrägerier begås) visar resultatet att förövarna i Nigeriafallen tros vara en del av större formella organisationer medan förövarna i de svenska fallen agerar ensamma eller i par om två. Ett tydligt resultat från denna studie är att de formella organisationerna i de internationella fallen uteslutande har anknytning till Nigeria och inga andra länder. Detta skiljer sig från andra typer av bedrägerier där förövarna kan befinna sig i exempelvis Thailand och Spanien (Barnes, 2017:52). Tidigare forskning (Cross, 2020:920) har visat att politiska, ekonomiska och sociala förutsättningar i Nigeria gör att detta är ett land som är starkt kopplat till olika typer av bedrägerier vilket kan vara en förklaring till den höga andelen fall med anknytning till Nigeria.

Studien har även visat att det inte alltid finns ett tydligt avslut av bedrägerier. Det finns en risk att bedrägeriet fortgår genom att förövaren hittar nya sätt att manipulera offret på. Exempelvis har studien visat att offer kan gå tillbaka till bedragaren, trots att de fått information om att de misstänks ha blivit utsatta för ett romansbedrägeri. Vi kan här se likheter med uppbrottsprocesser som återfinns hos personer som utsätts för våld i en nära relation, där känslomässiga band till den våldsutövande partnern kan försvåra för offret att lämna relationen. Denna kunskap skulle kunna innebära att stödet för brottsoffer av romansbedrägeri förbättras då yrkesverksamma får kunskap om hur förövare agerar och försöker manipulera sina offer upprepade gånger, även om den utsatta försöker lämna relationen. Denna vetskap om att brottet kan upprepas blir även viktig för att förstå romansbedragares tillvägagångssätt för att kunna förebygga brottet.

Avslutningsvis har studiens syfte uppnåtts då vi bidragit med fördjupad kunskap om tillvägagångssättet i romansbedrägerier. Denna kunskap kan vara till nytta för att förstå brottets struktur på ett nyanserat sätt, och kan på så vis vara till att hjälpa i utformandet av brotts-förebyggande insatser. Exempelvis är vetskapen om att romansbedrägerier kan genomföras av enskilda förövare som träffar sina offer fysiskt viktig då den aspekten inte numera lyfts i samma utsträckning. Förr låg fokus mer på ensamma gärningspersoner, så kallade sol-och-vårare, och idag fokuserar forskning (se exempelvis Buchanan & Whitty, 2014; Buil-Gil & Zeng, 2022; Rege, 2009) och media (se exempelvis Dixon, 2005; Morris, 2022; Wicklin, 2020; Wickström, 2020; Öhman, 2021) om romansbedrägerier mer på fall som sker online som begås av större formella organisationer. Detta gör att vår studie nyanserar bilden av romansbedrägerier.

8.2. Diskussion

Utifrån vår kännedom har ingen tidigare studie använt crime script för att analysera romansbedrägerier. Vi anser att strategin fungerat för att få en översikt om brottsprocessen i allmänhet och de skeenden som utspelas under steg 6, 7 och 8 i synnerhet. De instanser (Polismyndigheten och Sveriges domstolar) som producerar materialet (förundersöknings-protokoll och domar) ämnar utreda brott och avgöra mål och deras huvudfokus är inte att fastslå motiv och planering. Det blir då förståeligt varför materialet inte kan ge oss svar på hur förövarna agerar i de inledande faserna av brottsakten och det finns därför luckor i scriptets första delar som berör planering och initiativtagande. I vår mening handlar luckorna alltså snarare om studiens material än analysverktyget som sådant. Fler förundersökningsprotokoll och fler domar tordes alltså inte ge ett annat eller bättre resultat.

Bristen på ett heltäckande material är ett forskningsproblem som uppstår i studier av bedrägerier i allmänhet och romansbedrägerier i synnerhet (Cross, 2020:921; Engdahl, 2022:45). Det hade varit önskvärt att genomföra denna studie med kompletterande material och metoder, vilket fallstudier ofta utgörs av. Exempelvis hade intervjuer med polisutredare kunnat bidra med insikt i förövarnas inställning till brottet. Vi har inte funnit tidigare forskning som använt intervjumetod eller andra angreppssätt där gärningspersoner bakom romans-bedrägerier beskriver sitt tillvägagångssätt. Däremot har det publicerats dokumentärer, tidningsartiklar, podcasts och radioprogram som innehåller intervjuer med romansbedragare (se exempelvis Dixon, 2005; Morris, 2022; Wicklin, 2020; Wickström, 2020; Öhman, 2021). En studie som baseras på intervjuer med förövare hade möjligen kunnat klargöra och utveckla de resultat som framkommit i denna rapport.

Resultatet vi fått fram är tillförlitligt då materialet består av flera olika fall av romansbedrägerier vilket ökar sannolikheten för att det är romansbedrägerier som fenomen som studeras. Det bör dock nämnas att vissa av de nio fallen använts mer frekvent då mängden information och antal målsägande varierar mellan fallen. Att det är romansbedrägeri som fenomen som studerats bidrar till studiens användbarhet och applicerbarhet i andra kontexter (Marshall & Rossman, 2016:262), vilket i sin tur leder till frågan om studiens generaliserbarhet. Förespråkare bakom crime script menar att en styrka med metoden är att detaljerad scripting kan generera mönster som gör det möjligt att komma med situationella brottspreventiva insatser. Ett detaljerat script kan alltså leda till fynd som kan appliceras i flera miljöer, vilket stärker argumentet att resultaten är generaliserbara. Även om metoden leder till generaliserbarhet finns det risk att vårt material begränsar resultatet till att bara vara gällande

inom svenska gränser. Å andra sidan lurar romansbedragare som agerar online ofta offer i flera länder (Barnes, 2017:52; Cross, 2020:920). Resultatet i denna studie visar att förövarna i Nigeriafallen enbart agerar online och de tilltalade har sagt att de högre upp i hierarkin är belägna i Nigeria, vilket talar för att de bedrar människor i flera länder. Om en likadan studie som denna görs i ett annat land kan samma formella organisation (och samma personer som är högst upp i denna hierarki) ligga bakom bedrägerierna men organisationens målvakter skulle troligen befinna sig i samma land som offren. Detta talar för att resultatet i Nigeriafallen är mer överförbart än de svenska fallens.

När det kommer till resultatets överförbart till andra brottstyper ska man vara försiktig. Detta då crime script som verktyg används för att bryta ned en specifik brottstyp i sekvenser (Dehghanniri & Borrion, 2021:510). Metoden används inte för att hitta likheter mellan olika typer av brott, utan snarare för att hitta det unika i en viss brottskedja. Vi har i denna studie utgått från den tredje abstraktionsnivån, *protoscript,* vilket betyder att brottet är generaliserat till att omfatta romansbedrägerier i Sverige. Hade vi i stället valt en tidigare abstraktionsnivå hade tolkningen varit mer snäv och fenomenet mer specifikt, exempelvis romansbedrägerier som begås mot enbart svenska kvinnor på Facebook.

Slutligen kan användningen av crime script som teoretiskt ramverk belysa varför sekvenser och handlingar genomförs. Detta då crime script kan fånga den rutinmässiga handlingen av att begå ett brott, samtidigt som teorin är lyhörd gentemot rationella val hos människan (Cornish, 1994:151). I vår studie har crime script bidragit till att belysa båda dessa aspekter (rutin och rationalitet), vilket öppnar upp till diskussion om varför romansbedragare agerar som de gör. Detta länkas samman med att vår studie inte kunnat besvara de första stegen i crime scriptet som till stor del berör planering och olika val som bedragaren gör. Vår studie har kunnat ge svar på hur romansbedrägerier genomförs, men orsakerna bakom varför bedragarna begår brottet och varför de använder ett visst tillvägagångssätt är inte utrett, vilket för oss vidare till nästa rubrik om framtida forskning.

8.3. Vidare forskning

Efter denna studie finns kunskapsluckor då frågeställningarna inte blivit besvarade på ett uttömmande sätt. Detta medför ett fortsatt behov av att studera romansbedrägerier. Vad gäller romansbedragares tillvägagångssätt behövs mer forskning kring de planerade faserna av brottet, det vill säga engagemanget och tiden som läggs ned på att exempelvis välja profilbilder eller utforma email. Vi kan utifrån denna studie konstatera att tillvägagångssättet varierar beroende på förövarnas konstellation, men det vore intressant att studera om det är

konstellationen av gruppen som skapar förutsättningarna för tillvägagångssättet, eller om det börjar med idéer om ett bestämt tillvägagångssätt som kräver en viss gruppkonstellation. Ett förslag är att studera hur eller när gärningspersoner rekryteras till de formella organisationer som vi har sett indikationer på att Nigeriafallen utgörs av.

Vår studie har inte heller med säkerhet kunnat fastslå om, eller hur, bedragare väljer ut offer. Vi kan inte dra slutsatser om det hos förövarna finns kalkylerat att vissa individer med vissa karaktärsdrag kommer att nappa, eller om strategin är att skicka ut ett stort antal vän-förfrågningar på måfå. En grundläggande analys kring brottslighetens bakgrund, orsaker och forskning kring val av offer avseende romansbedrägerier är förslag på hur forskning kan komma vidare i förståelsen av fenomenet romansbedrägerier. Vår rekommendation är att använda fler metoder som kan generera ett bredare material som kan analyseras med crime script som analysverktyg. En möjlighet kan vara att inkludera intervjuer med yrkesverksamma som utreder bedrägeribrott och/eller intervjuer med bedragare.

9. Referenser

Ahrne, G. (2014). *Samhället mellan oss: om vänskap, kärlek, relationer och organisationer*. Liber: Stockholm.

Barnes, P. (2016). Stock Market scams, shell companies, penny shares, boiler rooms and cold calling: The UK experience. *International Journal of Law, Crime and Justice, 48* (2017), 50-64.

Becker, S. & McCorkel, J.A. (2011). The Gender of Criminal Opportunity: The Impact of Male Co-Offenders on Women's Crime. *Feminist Criminology, 6*(2),79-110.

Borrion, H. (2013). Quality assurance in crime scripting. *Crime Science,* 2:6. Tillgänglig: http://www.crimesciencejournal.com/content/2/1/6

Brå. (2018). *Brott mot äldre - Om utsatthet och otrygghet*. Rapport 2018:17.

Brå. (2022). *Anmälda brott.* Hämtad 13-05-22 från, https://www.bra.se/brott-och-statistik/kriminalstatistik/anmalda-brott.html

Brå. (u.å.). *Bedrägerier och ekobrott.* Hämtad 2022-02-10 från https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/bedragerier-och-ekobrott.html

Buchanan, T. & Whitty, M. (2014). The online dating romance scam: Causes and consequences of victimhood. *Psychology, crime and law, 20*(3), 261-283.

Buil-Gil, D. & Zeng, Y. (2022). Meeting you was a fake: investigating the increase in romance fraud during COVID-19. *Journal of Financial Crime, 29*(2), 460-475.

Carrington, J.P. (2014). Co-offending. I D, Weisburd & G. Bruinsma (Eds.), *Randomized Experiments in Criminology and Criminal Justice*. Springer, New York, NY. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-5690-2_108

Cornish, D.B. & Clarke, R.V. (2001). Analyzing organized crimes. I Piquero, A.R., Tibbets, S.G., *Rational choice and criminal behavior* (s. 41-63). New York: Routledge.

Cross, C. (2020). Romance fraud. I M.A., Bossler & J.T., Holt (Eds.), *The palgrave handbook of international cybercrime and cyberdeviance* (917-937). Springerlink.

Cross, C., Dragiewicz, M., & Richards, K. (2018). Understanding romance fraud: insights from domestic violence research. *British Journal of Criminology, 58*(6), 1303-1322.

Dehghanniri, H. & Borrion H. (2021). Crime scripting: A systematic review. *European Journal of Criminology, 18*(4), 504-525.

Dixon, R. (2005, 20 oktober). Nigerian Cyber Scammers. *Los Angeles Times.* Tillgänlig: http://www.latimes.com/technology/la-fg-scammers20oct20,0,301315.story?page=1&coll=la-tot-promo

Engdahl, O. (2022). *Kriminologiska perspektiv på bedrägerier och ekonomisk brottslighet.* Stockholm: Liber.

Gregory, D.W. & Nikiforova, B. (2013). A Sweetheart of a Deal: How People get Hooked and Reeled In by Financial Scams. *The Journal of Behavioral Finance & Economics Volume, 2*(2), 96-122.

Hoeben, E.M. & Thomas, K.J. (2019). Peers and offender decision-making. *Criminology and public policy, 18*, 759-784.

Kenrick, D., Sadalla, E., Groth, G. & Trost, M. (1990). Evolution, Traits, and the Stages of Human Courtship: Qualifying the Parental Investment Model. *Journal cf Personality, 58*(1), 97-116.

Koon, T.H., & Yoong, D. (2013). Preying on lonely hearts: A systematic deconstruction of an internet scammers online lover persona. *Journal of modern languages, 23*(2013), 28-40.

Kopp, C., Layton, R., Sillitoe, J. & Gondal, I. (2015). The Role of Love Stories in Romance Scams: A Qualitative Analysis of Fraudulent Profiles. *International Journal of Cyber Criminolgy, 9*(2), 205-217.

Levi, M. (2008). Organized Fraud and Organizing Frauds: Unpacking research on Networks and Organization. *Criminology and Criminal Justice*, *8*(4), 389-419.

Lindberg, J. (2020, 13 april). Här är annonsen som gav den första sol-och-våraren napp. *Svenska Dagbladet*, 10-11.

McCarthy, B., Hagan, J. & E. Cohen, L. (1998). Uncertainty, Cooperation, and Crime: Understanding the Decision to Co-offend. *Oxford journals, 77*(1), 155-184.

McCord, J & Conway, K. (2002). Patterns of Juvenile Delinquency and Co-Offending. In E. Waring & D. Weisburd (Eds.), *Crime and Social Organization* (15-29). Transaction Publishers.

Morris, F. (Producent). (2022). *The Tinder Swindler.* [Film]. Netflix.

Nguyen, H. (2020). On the Conceptualization of Criminal Capital. *Journal of Research in Crime and Delinquency, 57*(2), 182-216.

Polismyndigheten. (2021a). *Bedrägeri - lagar och fakta.* Hämtad 2022-02-10 från https://polisen.se/lagar-och-regler/lagar-och-fakta-om-brott/bedrageri/

Polismyndigheten. (2021b). *De organiserade bedrägerierna - En rapport om bedrägerier kopplade till organiserade kriminella miljöer.* Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten. (2022a). *Bedrägerier och penningtvätt - Analys av bedrägerier ur ett brottsvinstperspektiv*. Stockholm: Polismyndigheten.

Polismyndigheten. (2022b). *Finanspolisens årsrapport 2021.* Stockholm: Polismyndigheten.

O'Reilly, K. (2009). *Key Concepts in Ethnography*. Los Angeles: Sage Publications.

Rege, A. (2009). What's love got to do with it? Exploring online dating scams and identity fraud. *International journal of cyber criminology, 3*(2), 494-512.

Rostami, A., Mondani, H., Liljeros, F. & Edling, C. (2018). Criminal organizing applying the theory of partial organization to four cases of organized crime. *Trends in organized crimes, 21*, 315-342.

SFS 1949:105. *Tryckfriheten.* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/tryckfrihetsforordning-1949105_sfs-1949-105

SFS 1986:123. *Om bedrägeri och annan oredlighet.* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700

Sosnowski, M.C, Weis, J.S., Petrossian, G.A., (2020). Using Crime Script Analysis to Understand the Illegal Harvesting of Live Corals: Case Studies From Indonesia and Fiji. *Journal of Contemporary Criminal Justice, 36*(3), 384-402.

Svenska akademiens ordböcker. (2015). *Sol-och-våra.* Hämtad 2022-02-15 från https://svenska.se/saol/?id=2862347&pz=5

von Hofer, H. (2000). Crime Statistics as Constructs: the Case och Swedish Rape Statistics. *European Journal on Criminal Policy and Research, 8,* 77–89.

Waring, E. (2002). Co-Offending as a Network Form of Social Organization. I E. Waring, D. Weisburd, J. Travis (Eds.), *Crime and social organizations.* (31-47). New York: Routledge.

Whitty, M. (2013). The Scammers Persuasive Techniques Model, Development of a Stage Model to Explain the Online Dating Romance. *The British Journal of Criminology, 53*(4), 665-684.

Wicklin, M. (Programledare). (2020, 23 augusti). Alla kan bli lurade. [Poddavsnitt]. I *I Lagens namn*. Sveriges Radio. https://sverigesradio.se/avsnitt/alla-kan-bli-lurade-bedrageri-social-manipulation-i-lagens-namn-p1

Wickström, L. (Producent). (2020). *Lurad på kärlek och miljoner* [TV-program]. Sveriges Television.

Xie, M. & Baumer, E. (2019). Crime Victims' Decisions to Call the Police: Past Research and New Directions. *Annual Reviews of Criminology, 2,* 217-40.

Öhman, U. (Programledare). (2021, 8 oktober). Så avslöjades romansbedragaren Charlie Andersson. [Poddavsnitt]. I *P1 Specialprogram*. Sveriges Radio. https://sverigesradio.se/artikel/sa-avslojades-romansbedragaren-charlie-anderson

Bilaga 1

Tabell 2. Fallbeskrivning

FALL	KONTAKT	ALIAS	NARRATIV	ORGANISERING
A	Online och fysiska träffar.	Sin riktiga identitet. Påstår sig vara datorkunnig och ha kunskap om aktier.	Inleder relationer med flera unga kvinnor han träffar i verkligheten och vill säkra framtiden med dessa genom att investera i aktier. Involverar offrens närstående och bedrar även dem på pengar.	Ensam förövare.
B	Online och fysiska träffar.	Sin riktiga identitet. Påstår att han och hans familj är förmögna.	Säger sig ha bott utomlands men vill komma till Sverige för att ta hand om familjens gårdar då hans pappa har avlidit. Reser utomlands med vissa offer och ger intrycket av att ha en lyxig livsstil. Kan inte genomföra betalningar eller vara skriven på abonnemang då han ej är folkbokförd i Sverige. Vill att offren ska investera pengar.	Ensam förövare.
C	Online och fysiska träffar.	Sina riktiga identiteter.	Den kvinnliga gärningspersonen får offret att tro att de två kan inleda en relation när förövarens ekonomiska situation är stabil.	Par om två personer.
D	Online.	Flera alias, bl.a. FN-kapten från USA och ortoped från Island. Amerikan men har rötter i Sverige.	- Vill bli fri från sitt FN-uppdrag. - Olycka på ett bygge och måste betala för att inte hamna i fängelse. - Blir stoppad och fängslad på flygplats. - Ber målsägande att förvalta avgångsvederlag. Paketet blir beslagtaget i tullen.	Formell organisation + nätverk.
E	Online.	Flera alias, bl.a. ingenjör ursprungligen från Belgien men nu boendes i USA, änkeman.	- Planerat byggprojektet i Sverige som avbröts och alias behöver därför pengar då den svenska staten kräver skattebetalning innan arbetsprojekt kan börja. - Om alias projekt inte lyckas osäkras alias och offrets gemensamma framtid då de inte kan betala av lån. - Blivit rånad på värdehandlingar vid ankomst till Sverige.	Nätverk med minst fem personer, indikationer på att det är större.
F	Online.	Flera alias från olika länder med olika medborgarskap, bl.a. militärläkare för FN, tjänsteuppdrag att skydda kvinnor från talibaner, änkeman med barn,	- Ville komma hem till Sverige men stötte på hinder på flygplatsen. - Stoppad på flygplats på grund av droginnehav, vilket alias hävdade inte stämde. Blev pga. detta fängslad och behövde pengar för att komma hem. - Rånad på Cypern. - Personliga ägodelar/dokument/arv/pengar/pension som behövde skickas hem till Sverige och alias behövde få hjälp att ta emot paketet och betala för frakten. - Ville ha kontakt med någon i Sverige då alias ville flytta till Sverige med sin dotter.	Formell organisation + nätverk.
G	Online.	Läkare på oljeplattform i Norge.	Ville hälsa på offret i Sverige men behövde pengar till resan.	Formell organisation + nätverk.
H	Online.	Brad Pitt.	Alias kontor ska läggas ner och viktiga dokument behöver skickas från USA till Sverige och frakten behöver betalas för. Vill komma till målsägandet i Sverige.	Formell organisation + nätverk.
I	Online.	Flera olika alias, bl.a volontär, tidigare soldat i Afghanistan, amerikan med koppling till Sverige.	- Behöver ekonomisk hjälp för att få ut sitt bagage som har fastnat i Istanbul. - Vill hälsa på målsäganden i Sverige men behöver pengar för pass, läkarkontroller och intyg.	Formell organisation + nätverk.